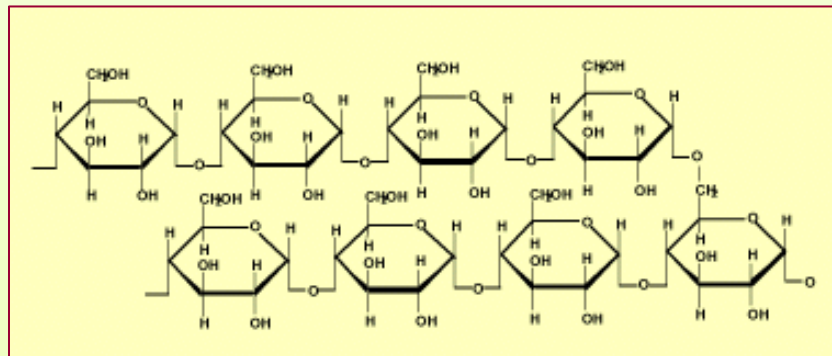
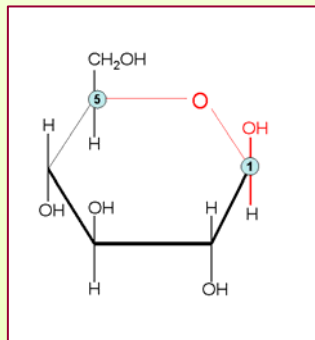

CARBOHIDRATOS OU GLÍCIDOS

Carmen Cid Manzano

I.E.S. Otero Pedrayo. Ourense. Departamento Bioloxía e Xeoloxía.

CONCEPTO DE GLÍCIDO

Reciben o nome de carbohidratos ou hidratos de carbono porque a súa fórmula xeral é $C_n(H_2O)_n$. Desde o punto de vista químico é un nome incorrecto, xa que esta fórmula só describe a una ínfima parte destas moléculas.

Tamén se lles pode coñecer polos seguintes nomes:

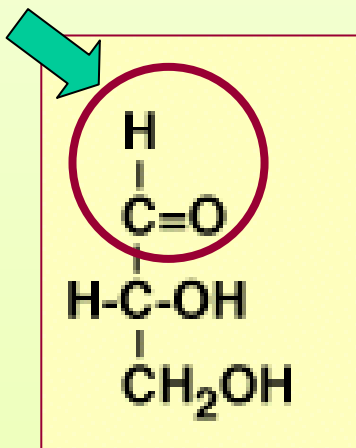
- **Glícidos** (da palabra grega que significa doce), pero son moi poucos os que teñen sabor doce.
- **Sacáridos** (da palabra latina que significa azucre), aínda que o azucre común é un só dos centenares de compostos distintos que poden clasificarse neste grupo.

Desde o punto de vista químico

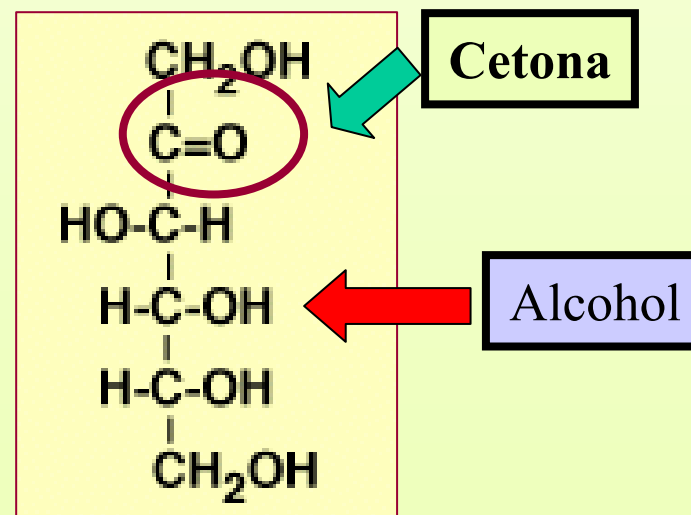
Os glúcidos son biomoléculas formadas basicamente por carbono (C), hidróxeno (H) e osíxeno (O).

Os glúcidos poden definirse como polihidroxialdehídos ou polihidroxicetonas ou derivados destes.

Aldehido

Cetona

Alcohol

CLASIFICACIÓN DOS GLÍCIDOS

Non hidrolizables → **Monosacáridos**

Osas

Holósidos: formado pola unión de monosacáridos:

- **Disacáridos**: 2 monosacáridos.
- **Oligosacáridos**: entre 2 e 10 monosacáridos.
- **Polisacáridos**: moitos monosacáridos.

Hidrolizables

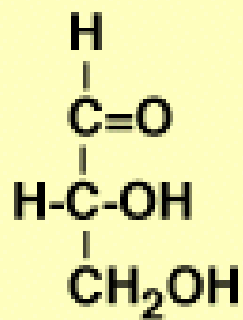
Ósidos

Heterósidos = parte glicídica + parte non glicídica.

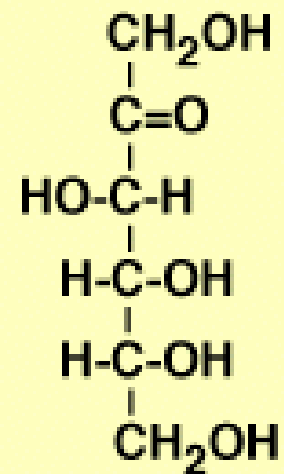
Monosacáridos

Segundo o grupo funcional

ALDOSAS

CETOSAS

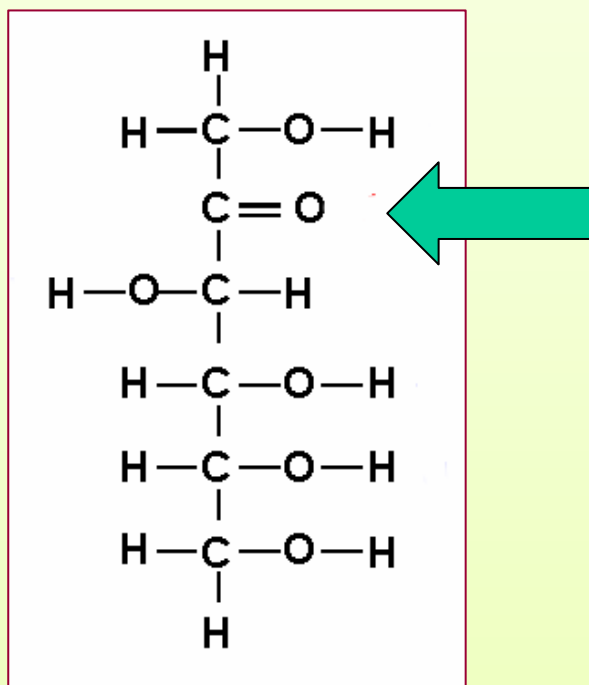

Monosacáridos

Segundo o número de átomos de C

3 Carbonos	→	Triosas
4 Carbonos	→	Tetrosa
5 Carbono	→	Pentosa
6 Carbono	→	Hexosa
7 Carbono	→	Heptosas

Fórmulas lineais dos monosacáridos ou en Proxección de Fischer

Nas cetosas o grupo
cetona atópase no
carbono 2

Cetohexosa

PROPIEDADES DOS MONOSACÁRIDOS

- Sólidos
- Cristalinos
- De cor branco
- De sabor doce
- As disolucións de monosacáridos cando son atravesados pola luz polarizada desvían o plano de vibración desta. ▶
- Son reductores

Os monosacáridos reducen as sales de cobre de cúpricas (azul) a cuprosas (vermella).

Isomería

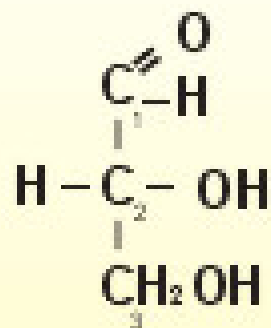
A isomería é unha característica que aparece nas moléculas que teñen a mesma fórmula empírica, pero presentan características físicas ou químicas que as fai diferentes. A estas moléculas se lles denomina **isómeros**.

Nos monosacáridos podemos atopar:

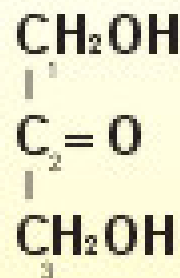
- ☐ isomería de función
- ☐ isomería espacial
- ☐ isomería óptica.

• Isomería de función

Os isómeros distínguense por ter distintos grupos funcionais. As aldosas son isómeros das cetosas.

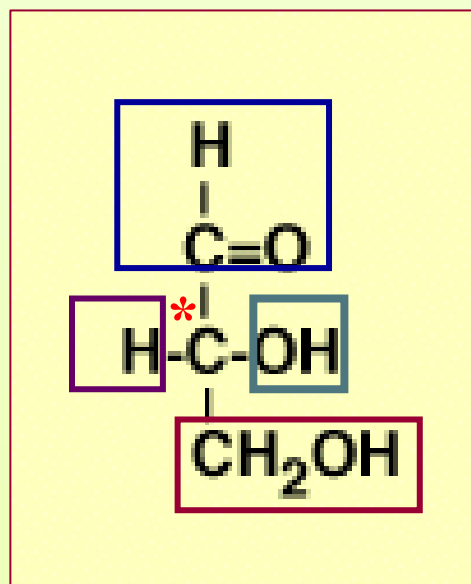
D - Gliceraldehido

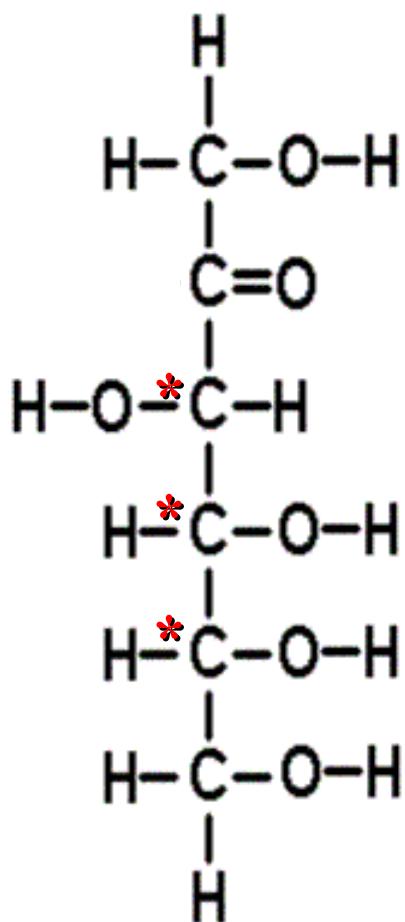
Dihidroxiacetona

• Isomería espacial

Os isómeros espaciais, ou estereoisómeros, prodúcense cando a molécula presenta un ou máis **carbonos asimétricos**. Os radicais unidos a estes carbonos pódense dispor no espacio en distintas posicións. Cantos máis carbonos asimétricos teña a molécula, máis tipos de isómeros presenta.

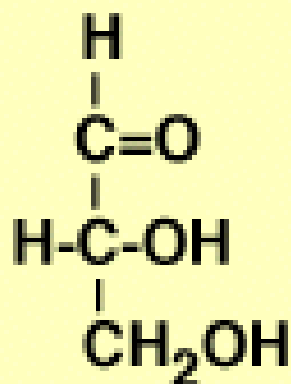
¿Cantos carbonos asimétricos ten a seguinte molécula?

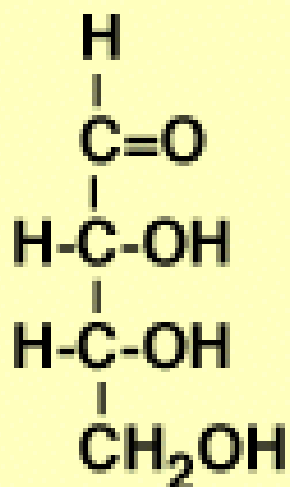
¿Cantos esteroisómeros?

N° de esteroisómeros = 2^n
Sendo n = n° de carbonos asimétricos

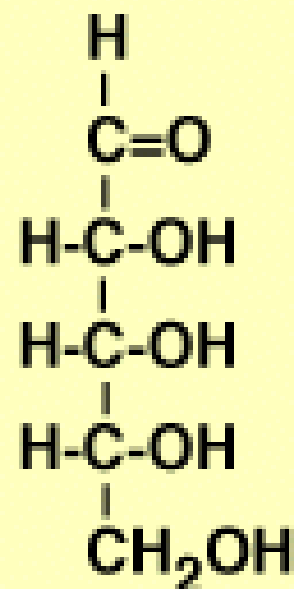
Fórmulas lineais dos monosacáridos ou en Proxección de Fischer

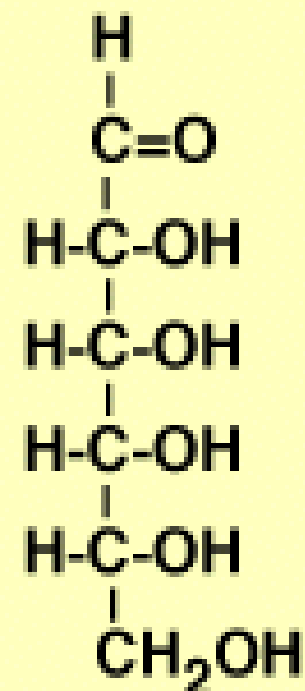
Aldotriosa

Aldotetrosa

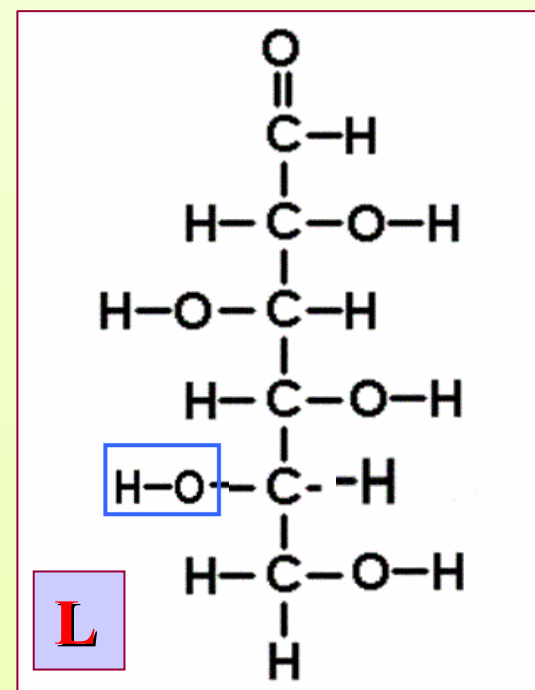
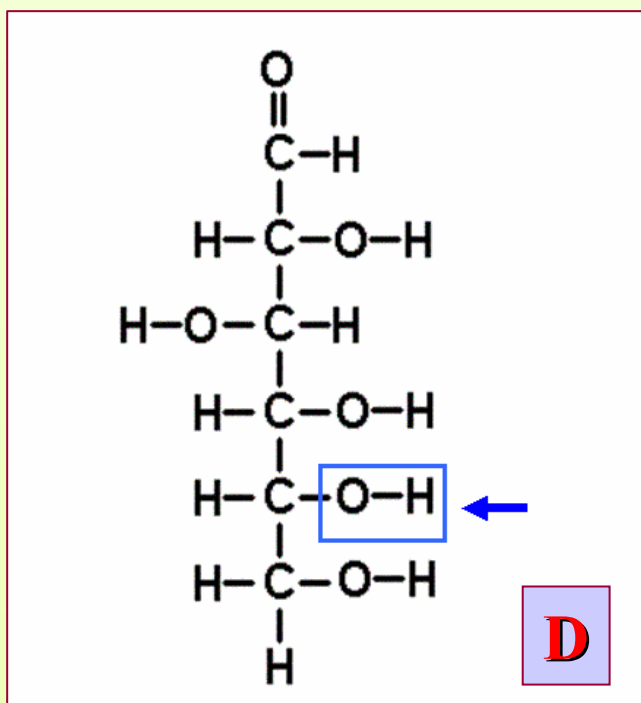

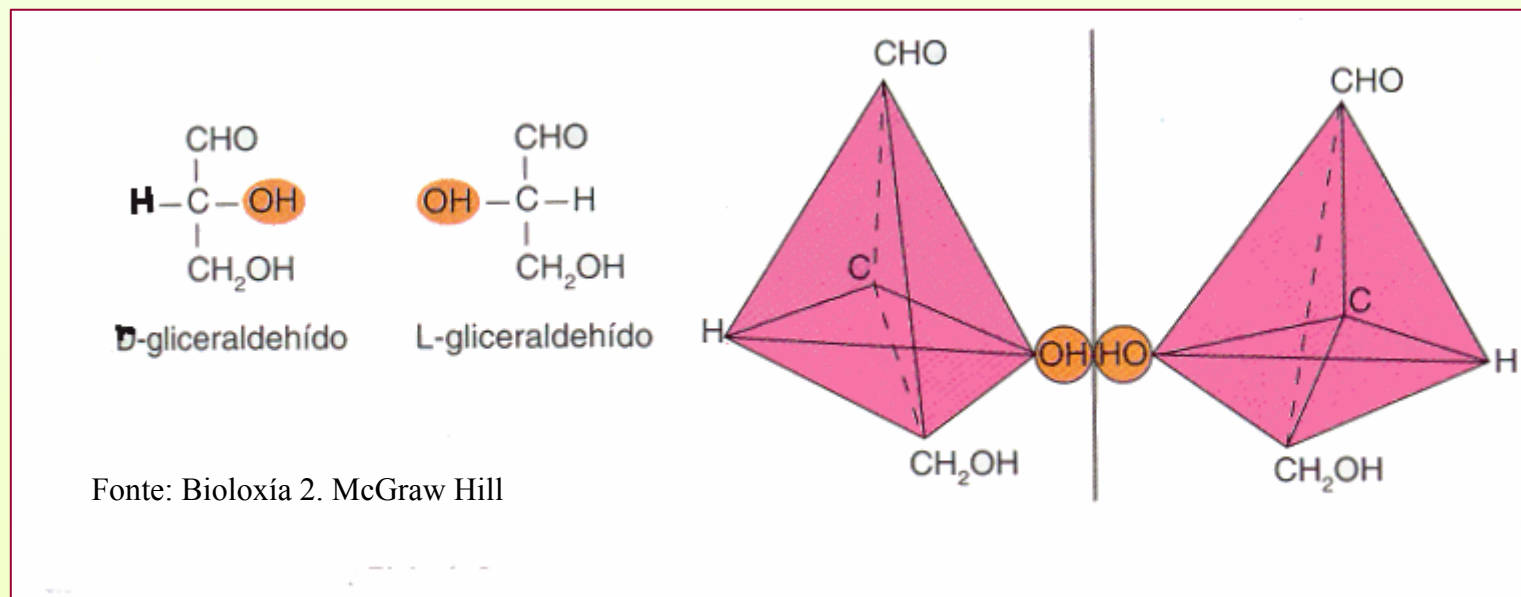
Aldopentosa

Aldohexosa

O carbono asimétrico máis afastado do grupo funcional serve como referencia para nomear a isomería dunha molécula. Cando o grupo alcohol deste carbono se atopa representado a súa **dereita** na proxección lineal dise que esa molécula é **D**. Cando o grupo alcol deste carbono se atopa representado a súa esquerda na proxección lineal dise que esa molécula é **L**.

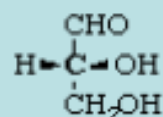

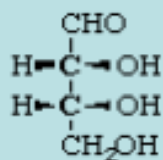
Simetria espacial do Gliceraldehído

Na natureza todos os esteroisómeros pertencem a serie D

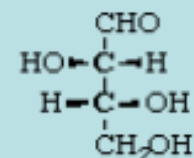
ALDOSAS

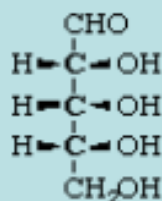
D-GLICERALDEHIDO

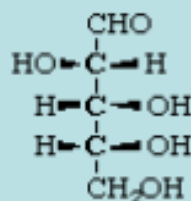
D-ERITROSA

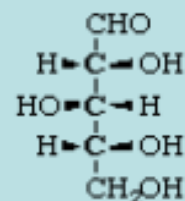
D-TREOSA

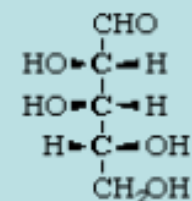
D-RIBOSA

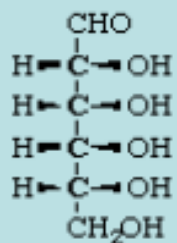
D-ARABINOSA

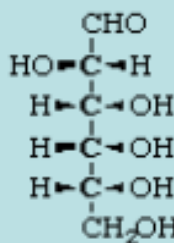
D-XII OSA

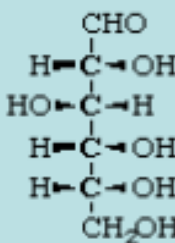
D-LIXOSA

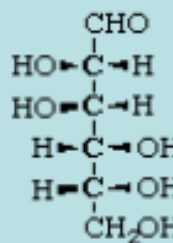
D-ALOSA

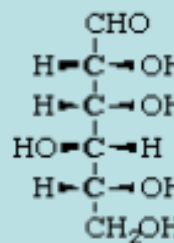
D-ALTROS

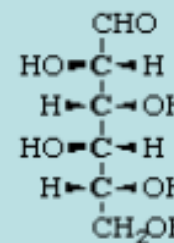
D-GLUCOSA

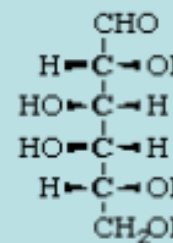
D-MANOSA

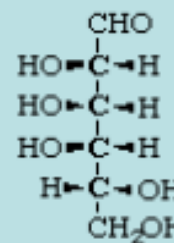
D-GULOSEA

D-IDOSA

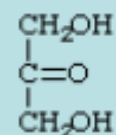

D-GALACTOSA

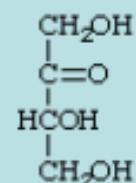

D-TALOSA

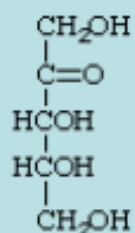
CETOSAS

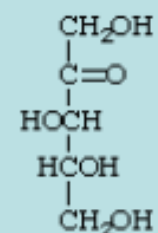
Dihidroxiacetona

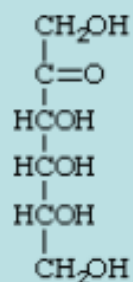
D-eritrulosa

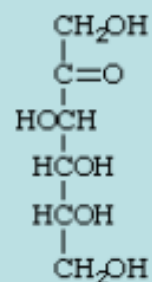
D-ribulosa

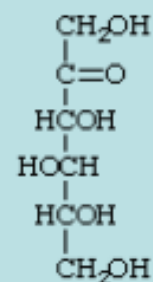
D-xilulosa

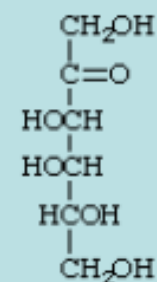
D-Psicosa

D-Fructosa

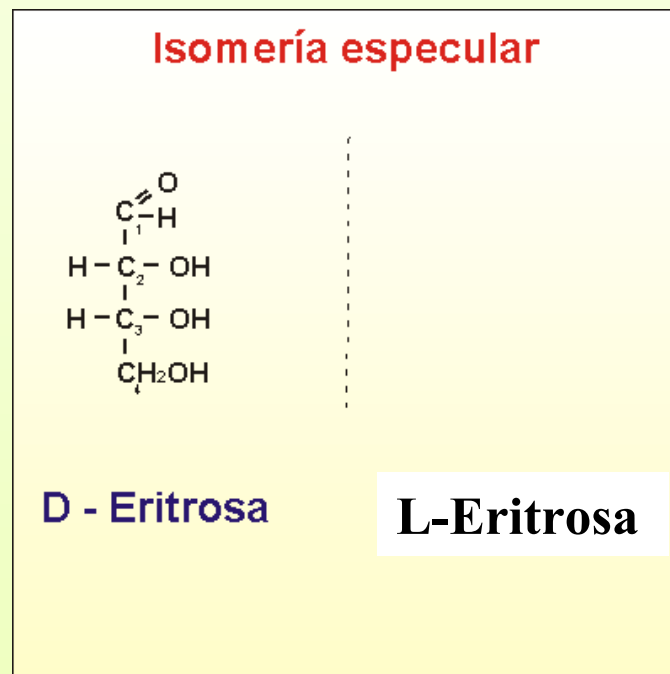

D-Sorbosa

D-Tagatosa

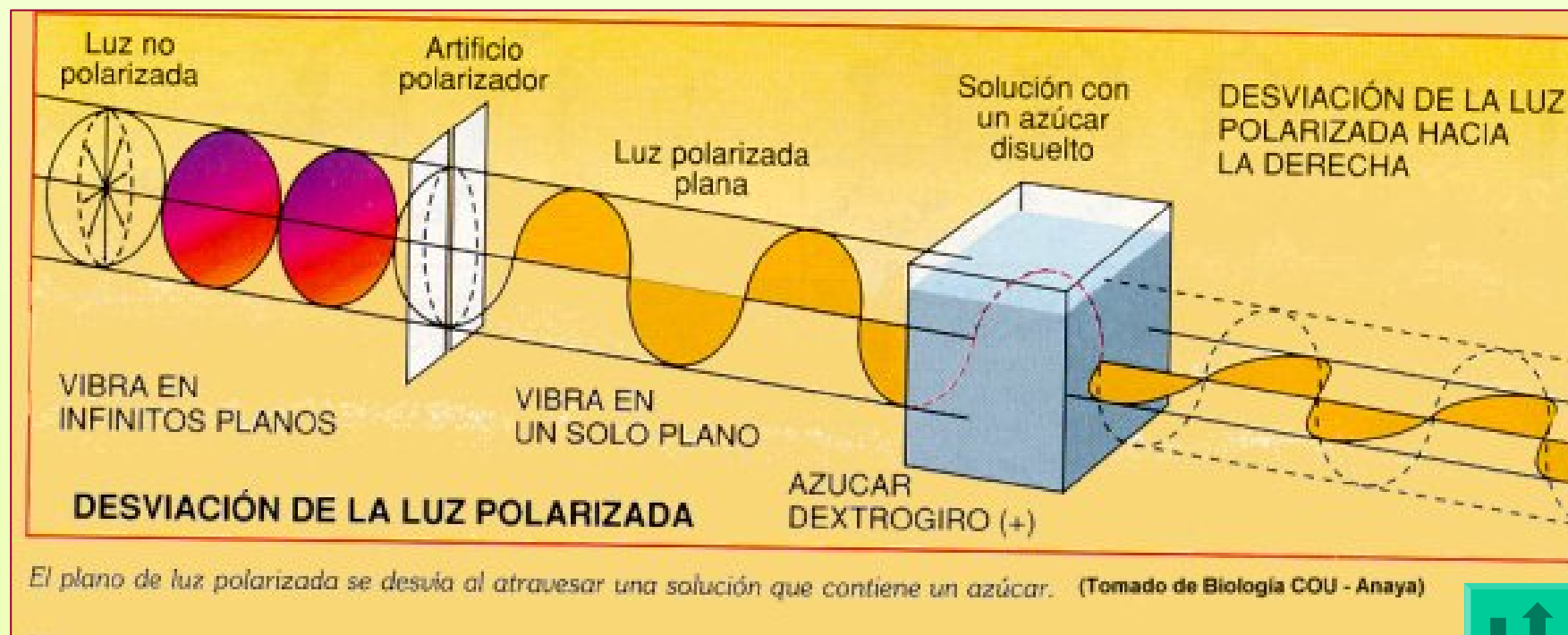
Os **isómeros especulares**, chamados tamén **enantiómeros**, ou **enantiomorfos**, ou isómeros quirales, son moléculas que teñen os grupos -OH de todos os carbonos asimétricos, en posición oposta.

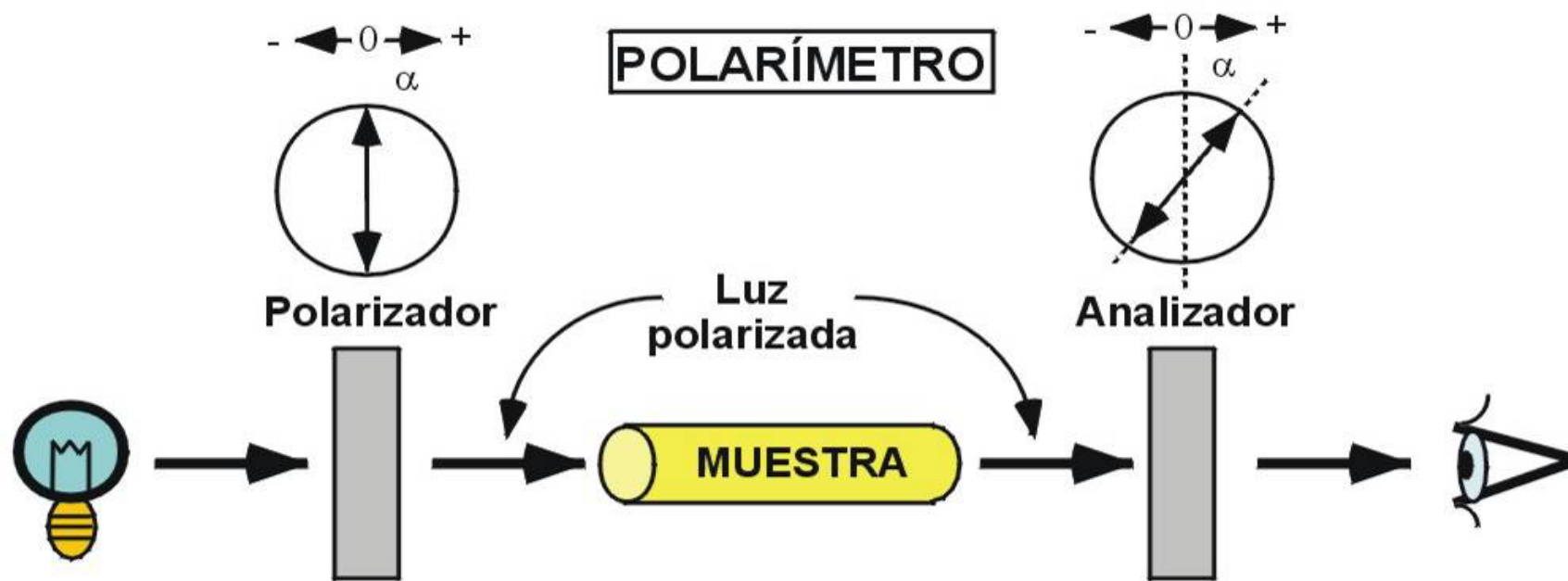

Considéranse **epímeros** ás moléculas isómeras que se diferencian na posición dun único -OH nun carbono asimétrico.

•Isomería óptica

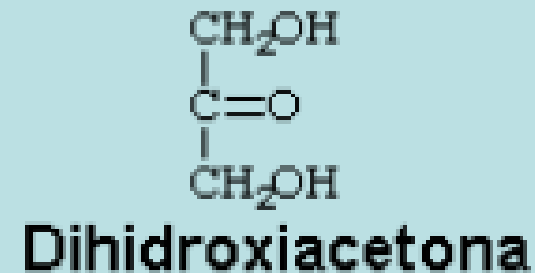
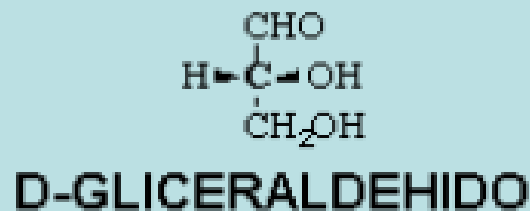
Cando se fai incidir a luz polarizada sobre unha disolución de monosacáridos que posúen carbonos asimétricos, o plano da luz desvíase. Se a desviación prodúcese cara a **dereita** dise que o isómero é **dextróxiro** e represéntase co signo **(+)**. Se a desviación é cara a **esquerda** o isómero é **levóxiro** e represéntase co signo **(-)**.

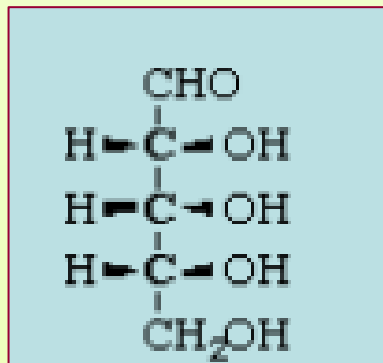
MONOSACÁRIDOS IMPORTANTES

As triosas, **gliceraldehido** e **dihidroxicetona** son abundantes no interior da célula, xa que son metabolitos intermedios da degradación de la glicosa (respiración) e da fotosíntese.

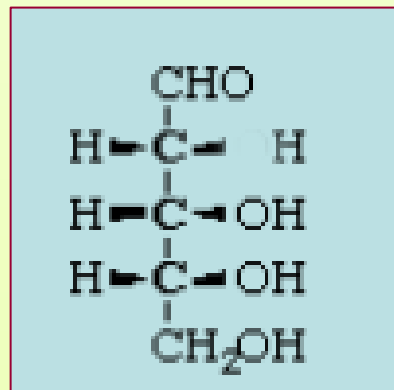

MONOSACÁRIDOS IMPORTANTES

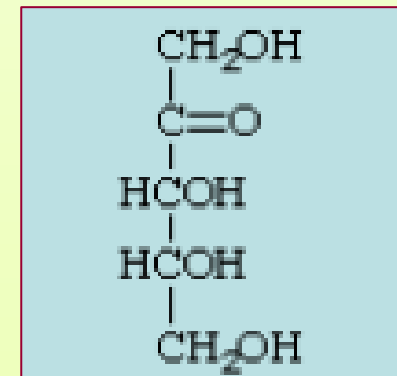
As pentosas, son glúcidos de 5 carbonos e, entre eles atópanse: **ribosa e desoxirribosa**, que forman parte dos Ácidos nucleicos. A **ribulosa** que desempeña un importante papel na fotosíntese, debido a que a ela se fixa o CO_2 atmosférico e de esta maneira se incorpora o carbono ó ciclo da materia viva.

D- Ribosa

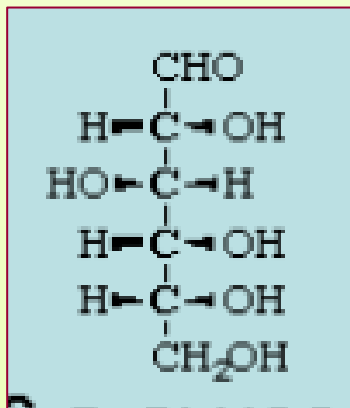
D- Desoxirribosa

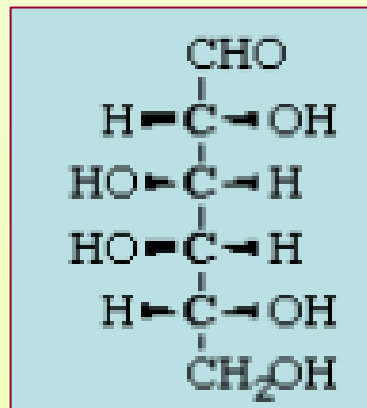
D- Ribulosa

MONOSACÁRIDOS IMPORTANTES

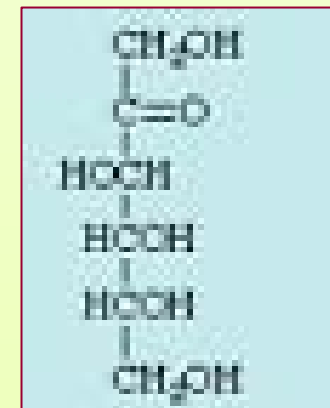
Hexosas, son glúcidos con 6 átomos de carbono. Teñen interese a **glicosa** e **galactosa** entre as aldohexosas e a **fructosa** entre as cetohehexosas.

D-glicosa

D-galactosa

D-fructosa

Fórmulas cíclicas dos monosacáridos ou de Hawort

A representación da glicosa en proxeccións lineais como a de Fischer non explica todas as características químicas da glicosa. En primeiro lugar, a glicosa non dá todas as reacciones propias dos aldehídos, e en segundo lugar, as disolucións de D-glicosa presentan o fenómeno chamado mutarrotación.

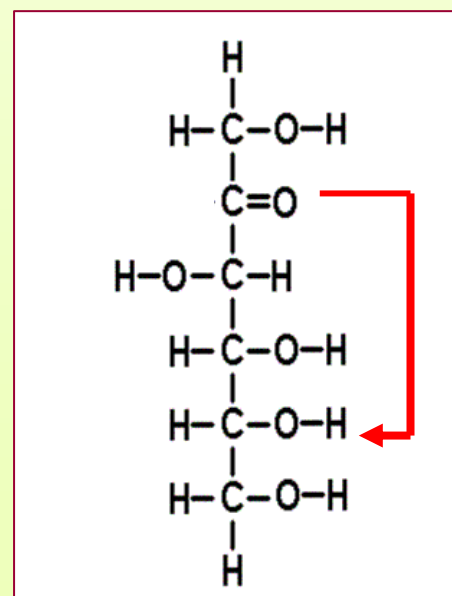
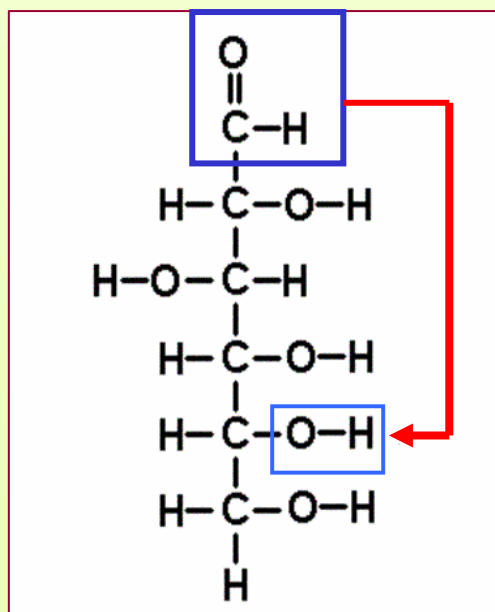
Cando se dissolve en auga a D-glicosa cristalina o seu poder rotatorio varía gradualmente co tempo, ata alcanzar un valor estable ($+52,5^\circ$). Este fenómeno chámase mutarrotación.

Estos datos experimentais poden explicarse se supomos que a glicosa en disolución forma un enlace hemiacetálico interno entre o grupo carbonilo e un dos hidroxilos, orixinando unha molécula cíclica.

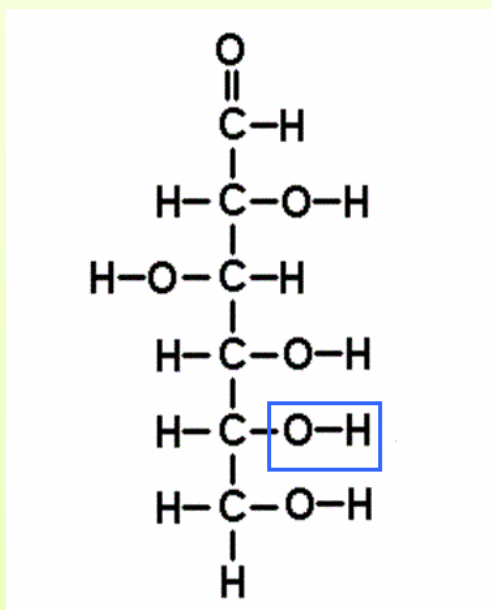
Fórmulas cíclicas dos monosacáridos ou de Hawort

En disolución acuosa o grupo aldehído dos monosacáridos reacciona co grupo alcohol do carbono 4, nas aldopentosas, ou do carbono 5, nas aldohexosas, formando un **hemiacetal**.

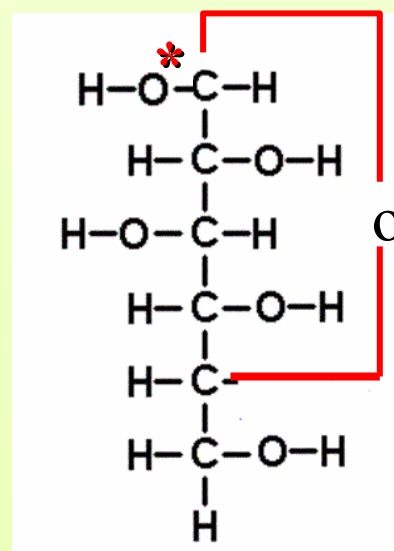
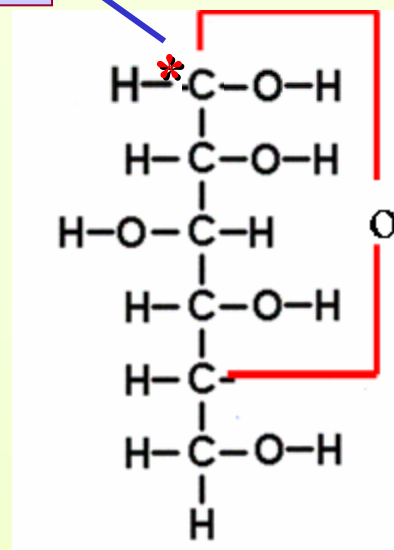
Nas cetopentosas reacciona o grupo cetona co alcol do carbono 5 formando un **hemiacetal**.

Carbono anomérico

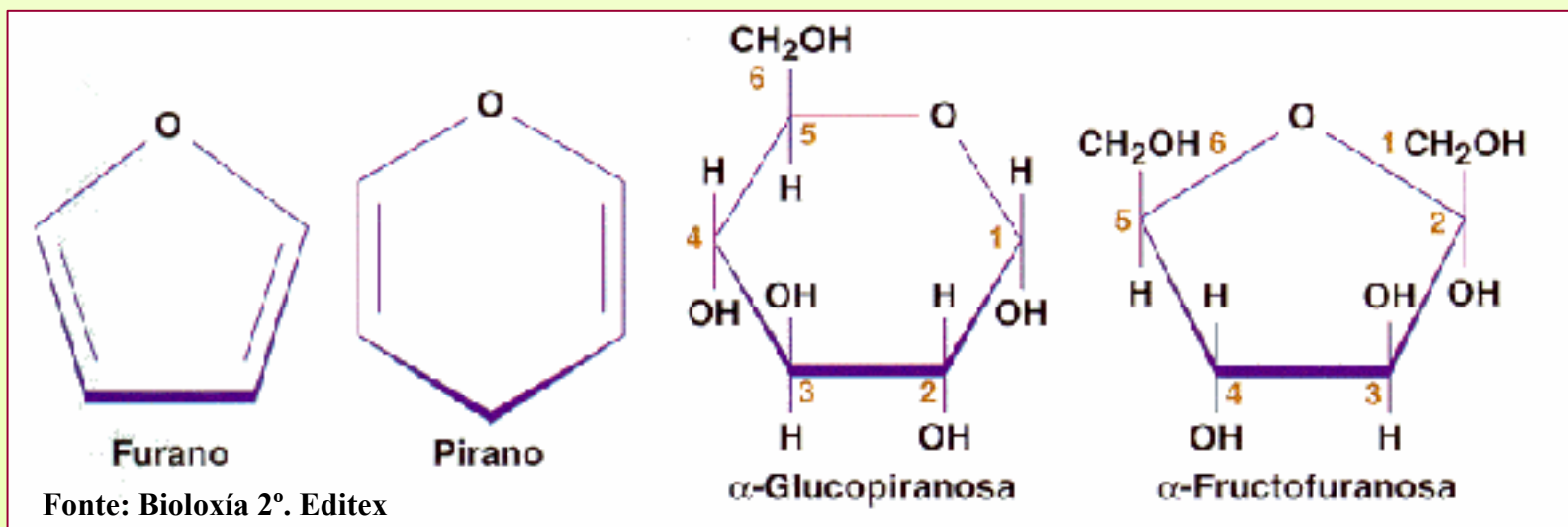
Na fórmula lineal o C 1
non é asimétrico

Nas fórmulas cíclicas o C 1 é asimétrico e chámase C
anomérico.

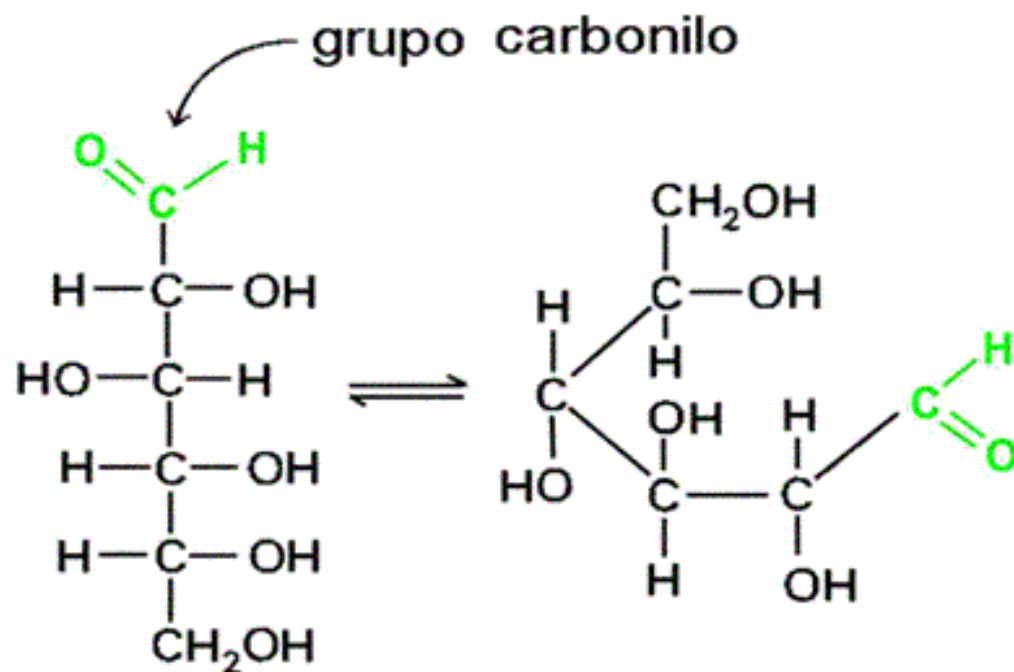
Fórmulas cíclicas dos monosacáridos ou de Hawort

As distancias interatómicas teóricas nas fórmulas lineais das pentosas e hexosas non coinciden coas distancias reais. Hawort propuxo as formas en anel. As que pechan formando un anel de 5 lados se lles denomina **formas furanósicas** porque recordan o anel do furano. Os aneis de 6 lados son as **formas piranósicas** por recordar o pirano.

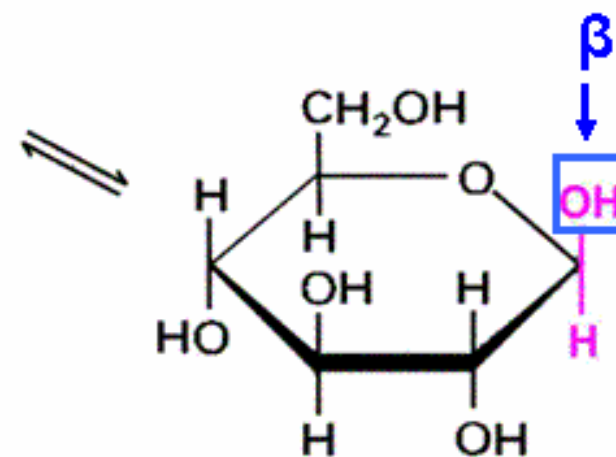
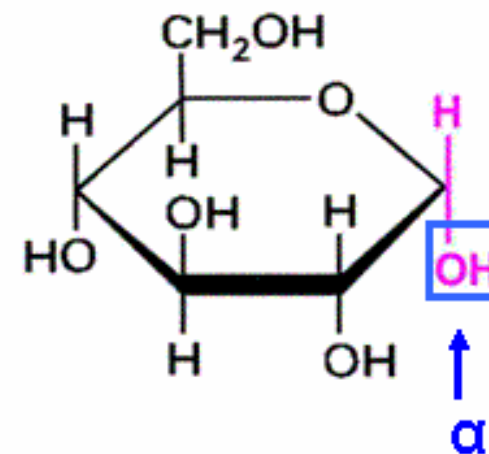

Ciclación da glucosa

Ciclación da D-glicosa

Todos os -OH que na forma lineal están cara a dereita, no plano colocaranse cara a abaixo e todos os que están cara a esquerda cara arriba. O C número 6 colócase cara arriba no plano.

As formas isómeras da glicosa difiren en moitas das súas propiedades, e en particular na súa capacidade en desviar o plano de xiro da luz polarizada, dado que ten distinta configuración nun carbono asimétrico.

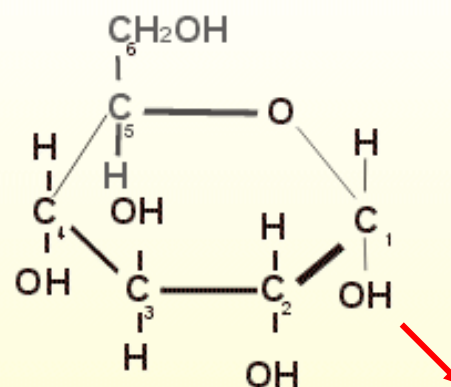
	α -glicosa	β -glicosa	Equilibrio
<i>Rotación específica</i>	112,0	18,7	52,7

Cando cristaliza a glicosa obtense cristais de só unha delas, dependendo das condicións, xa que as moléculas son demasiado distintas para que podan cristalizar xuntas. Normalmente obtense a α -glicosa. Cando a α -glicosa se dissolve, comeza inmediatamente a producirse o paso á forma β , ata que se alcanza o equilibrio. Neste proceso obsérvase a chamada "mutarrotación", o cambio do valor do desvío do plano de xiro da luz polarizada desde o correspondente á α -glicosa ata o correspondente ó equilibrio. O establecemento do equilibrio depende da temperatura.

Isomería nos monosacáridos ciclados

Nos monosacáridos ciclados tamén presentan isomería espacial. Dependendo da posición que ocupe o grupo -OH do carbono anomérico, así atopamos isómeros en configuración **TRANS**, co carbono anomérico en posición α ou configuración **CIS**, co carbono anomérico en posición β .

Anómeros de la glucosa

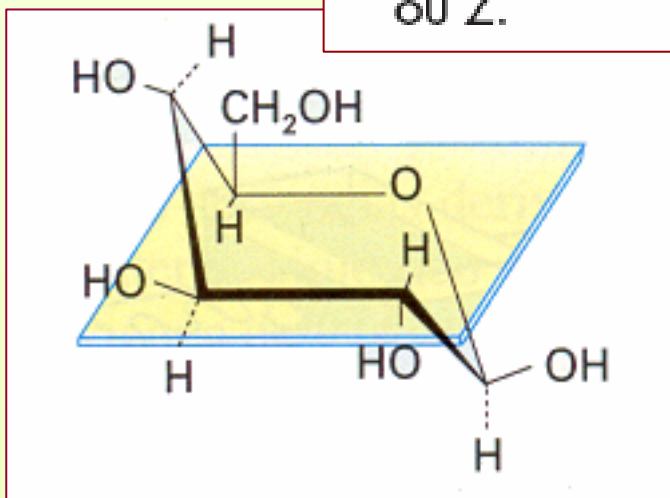

-OH hemiacetálico

α - D - Glucopiranososa

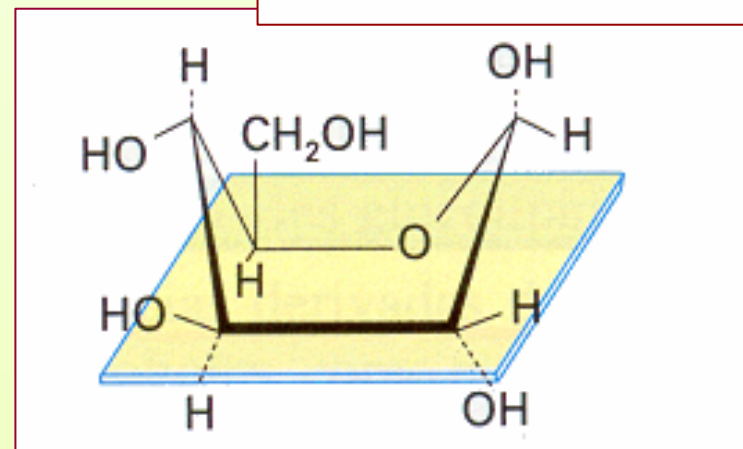
Fórmulas tridimensionais da glicosa

Forma «trans»
ou Z.

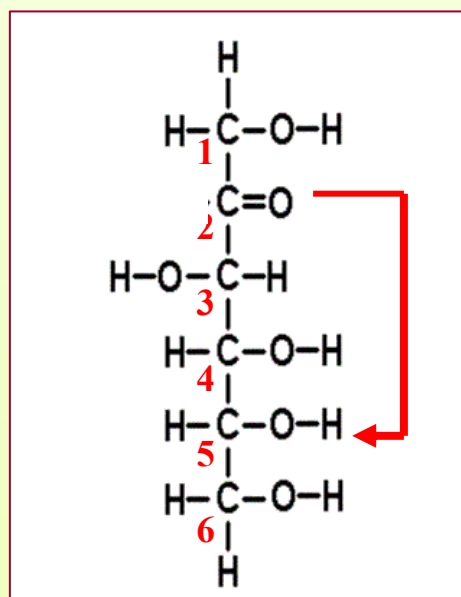
B- D- glucopiranososa en
estructura en cadeira

Forma «cis» ou E.

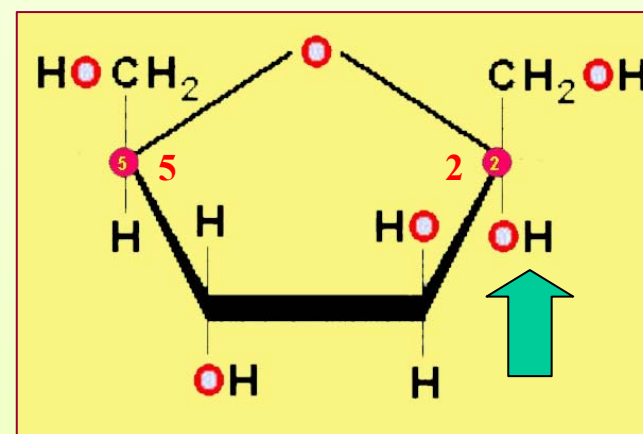
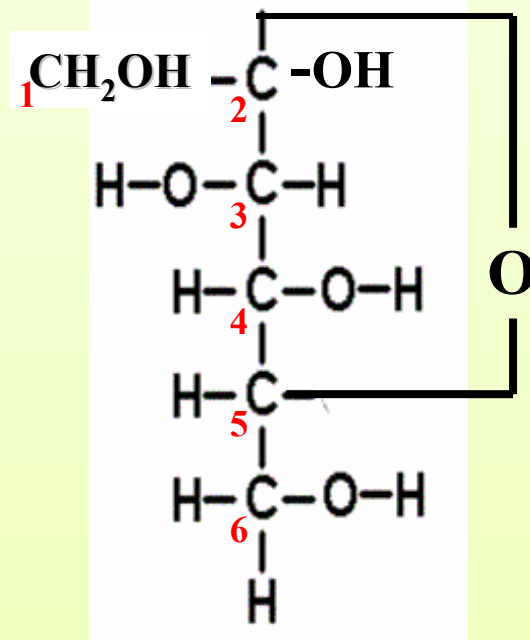

B- D- glucopiranososa en **estructura en nave** (forma máis inestable que a estrutura en cadeira)

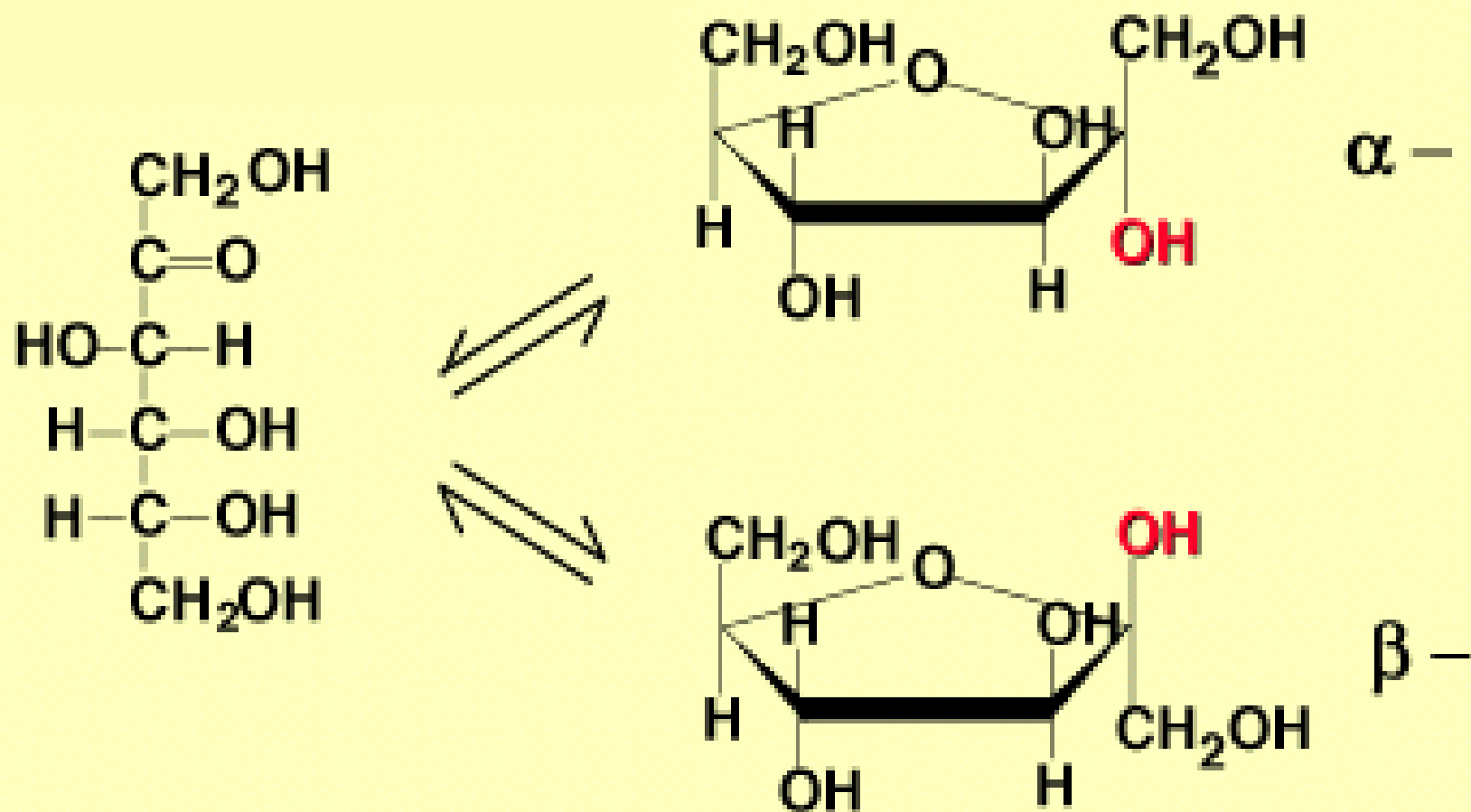
Ciclación da D-fructosa

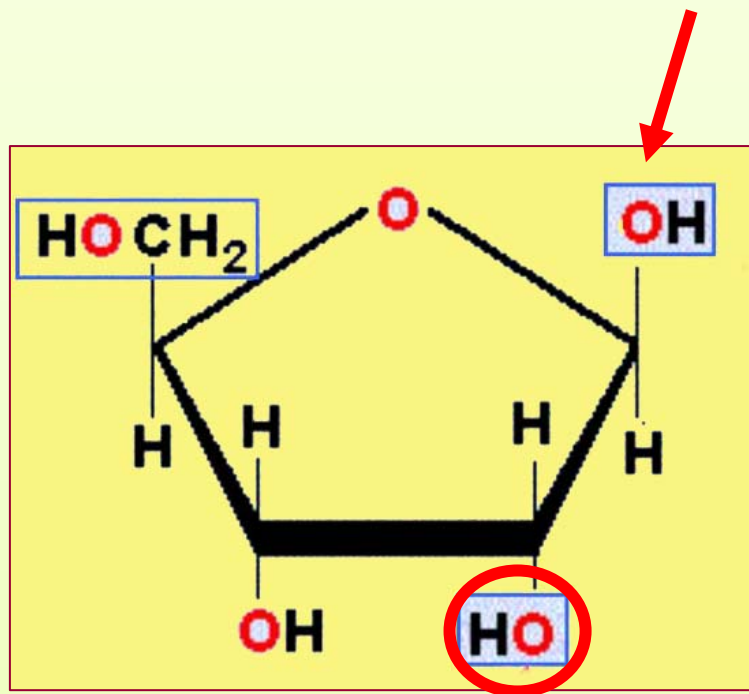

D- Fructosa

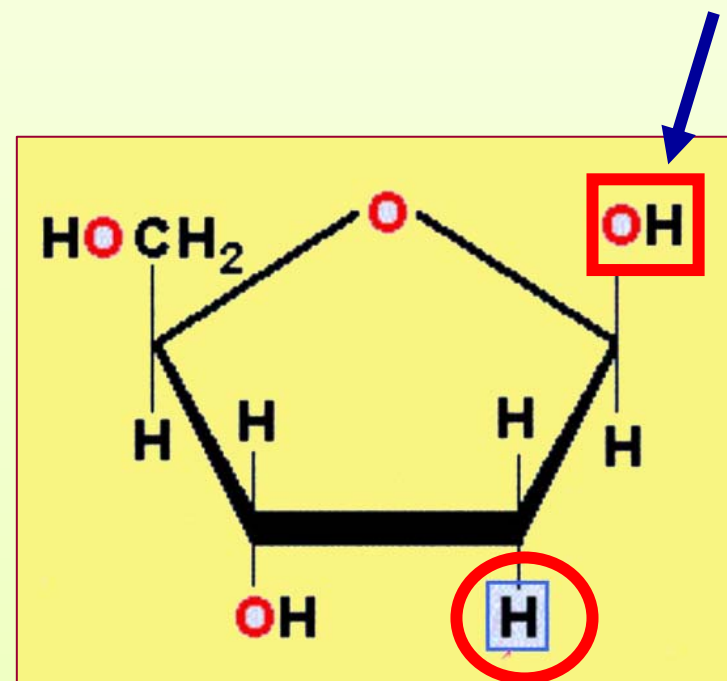

α -D- Fructofuranosa

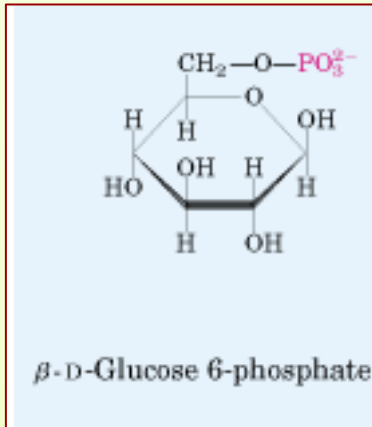
β -D-ribofuranosa
forma parte do ARN

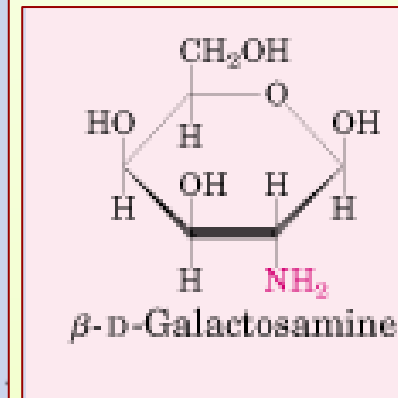
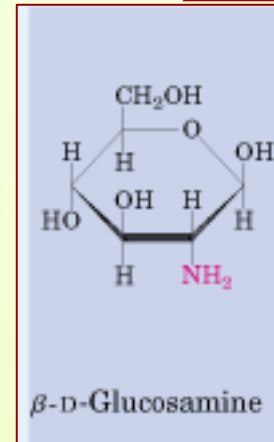
β -D-desoxirribofuranosa
forma parte do ADN

Derivados de monosacáridos

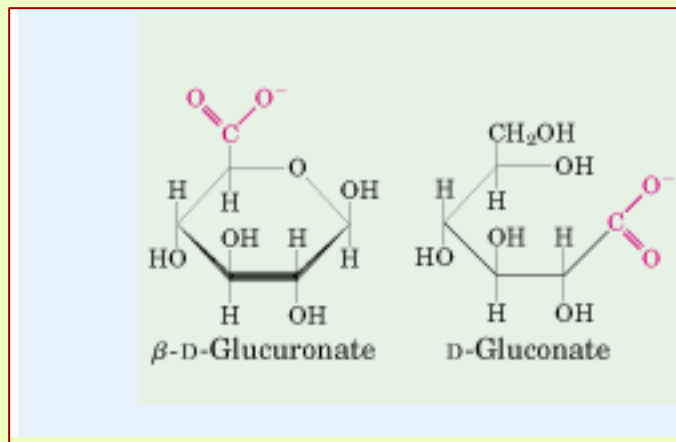
Azucres esterificados

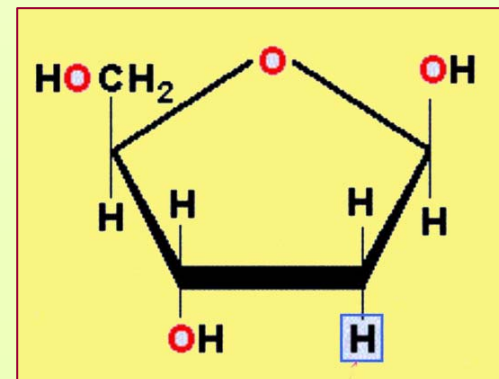
Aminoazucres

Azucres ácidos

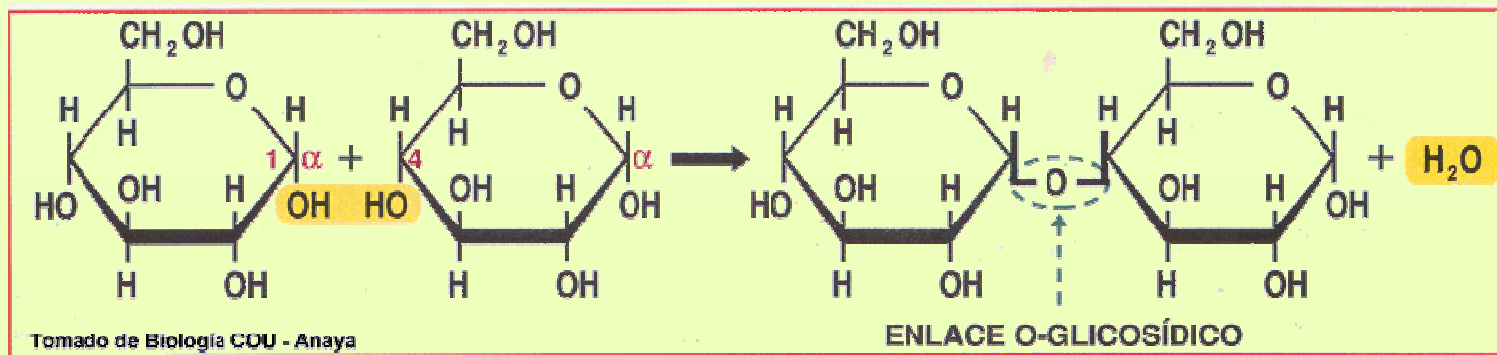
Desoxiazucres

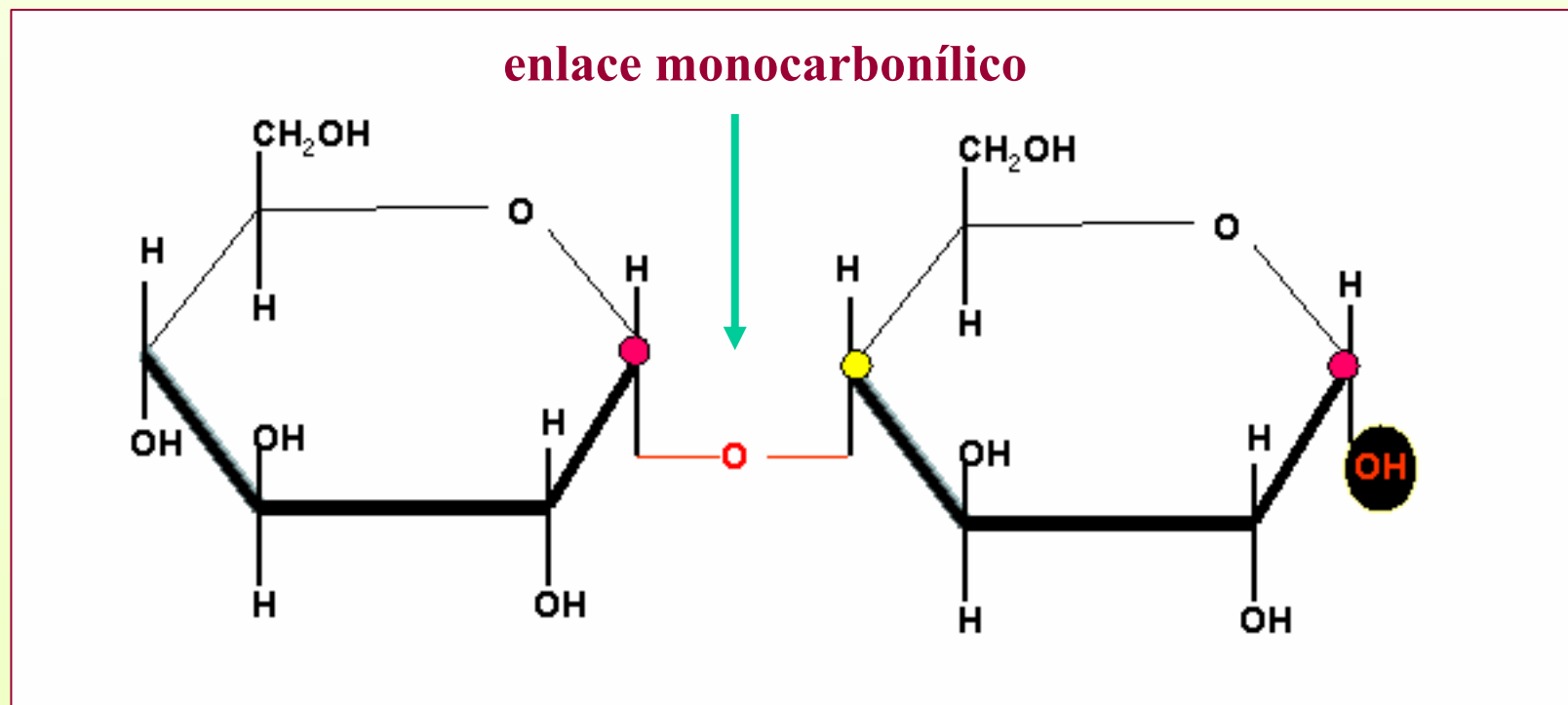
Disacáridos

Concepto: Son os Holósidos máis sinxelos. Fórmanse pola condensación do OH hemiacetálico dun monosacárido e un OH calquera dun segundo monosacárido formando o enlace **O-glicosídico**.

Son solubles en auga, doces e cristalizables. Poden hidrolizarse e ser reductores cando o carbono anomérico dalgún dos monosacáridos non está implicado no enlace. A capacidade reductora dos glúcidos débese a que o grupo aldehído ou cetona pode oxidarse dando un ácido.

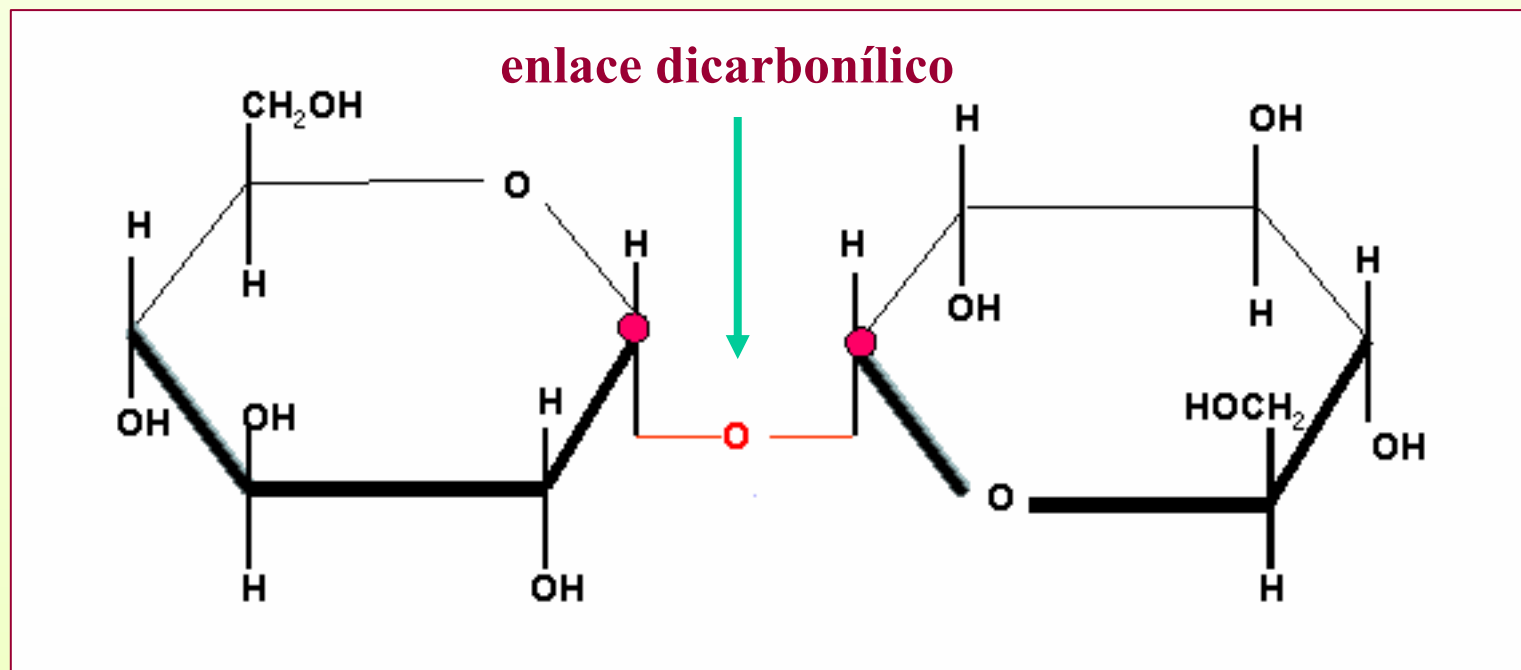

Formación de maltosa
Enlace α (1 $\rightarrow$ 4)

Este disacárido presenta un enlace monocarbonílico porque ten un OH hemiacetálico libre e polo tanto é un disacárido reductor.

Fonte da imaxe http://web.educastur.princast.es/proyectos/biogeo_ov/

Este disacárido presenta un enlace dicarbonílico porque ten os dous OH hemiacetálicos implicados no enlace e polo tanto é un disacárido non reductor.

Fonte da imaxe: http://web.educastur.princast.es/proyectos/biogeo_ov/

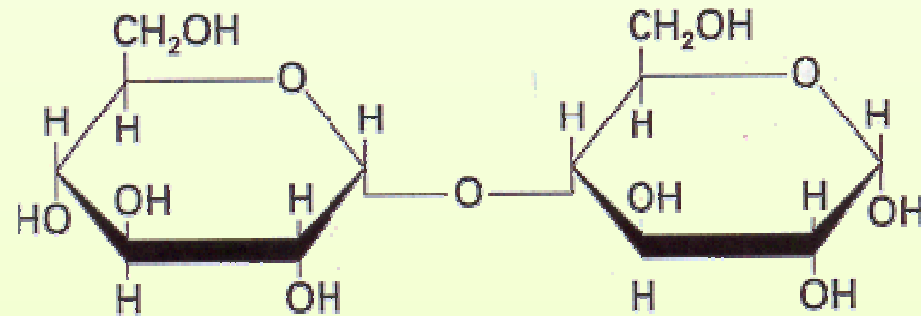
Nomenclatura dos disacáridos

1º monosacárido terminado en -osil

2º monosacárido ↗ Terminado en - **osido** cando o
OH hemiacetálico está
implicado no enlace O-
glicosídico.

↘ Terminado en - **osa** cando o
OH hemiacetálico non está
implicado no enlace O-
glicosídico.

DISACÁRIDOS IMPORTANTES

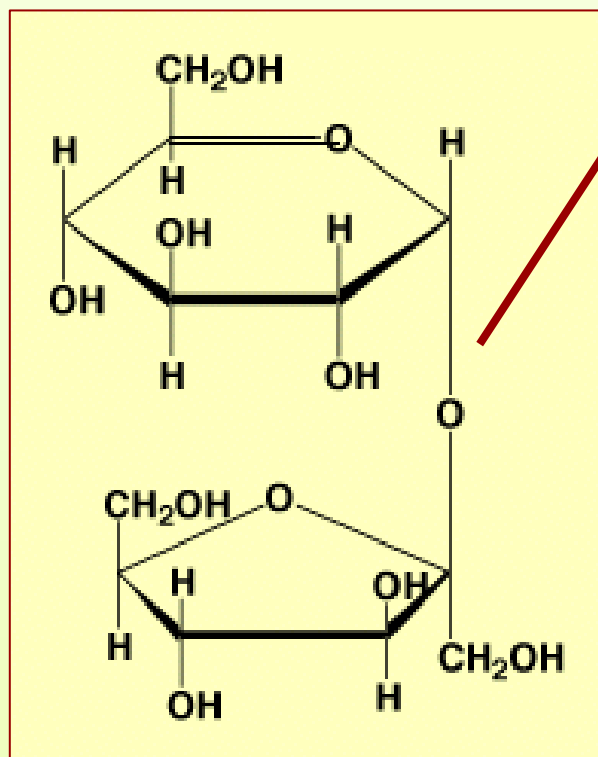

Maltosa (forma α)

α -D-glucopiranosil- (1-4)- α -D-glucopiranososa

A maltosa obtense da cebada xerminada, empregada na fabricación da cervexa. Tostada utilízase como substituto do café (malta). É un disacárido reductor que se obtén pola hidrólise do glicóxeno e o amidón.

Sacarosa

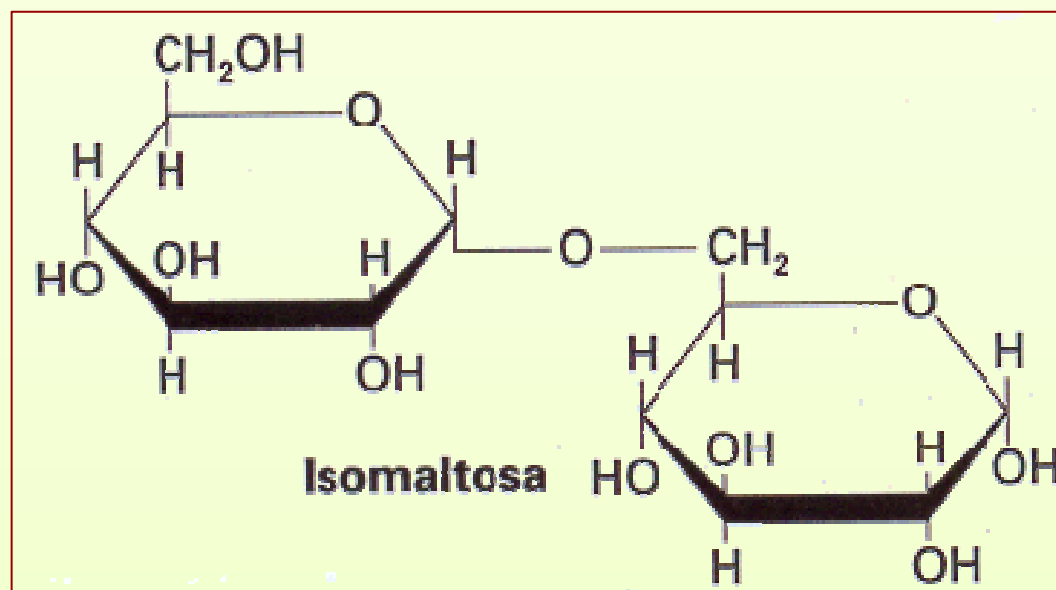

enlace dicarbonílico

É un azucre de mesa. Obtense da caña e da remolacha. É un glícido non reductor porque presenta un enlace dicarbonílico.

α -D-glucopiranosil- β - D-fructofuranósido

Formación de sacarosa
Enlace α (1 $\rightarrow$ 2)

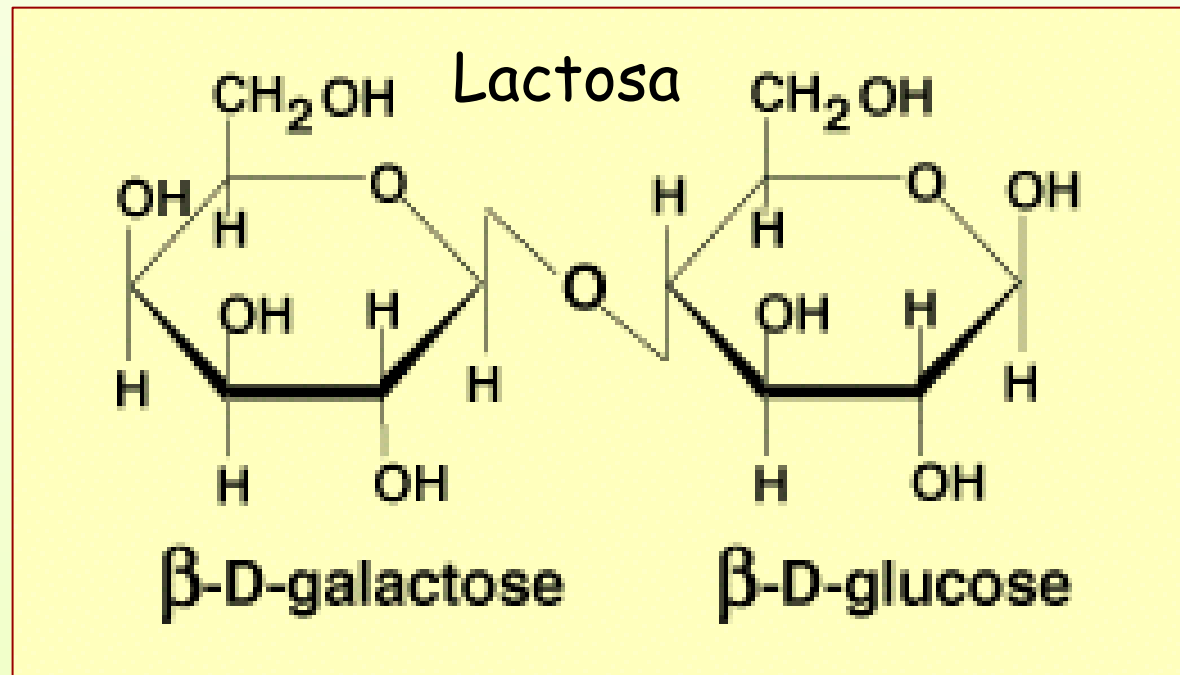

α -D-glucopiranosil- (1-6)- α -D-glucopiranososa

Obtense por hidrólise da amilopectina e glicóxeno. Únense dúas moléculas de glicosa por enlace tipo (1-6).

Formación de la isomaltosa

Enlace α (1 $\rightarrow$ 6)

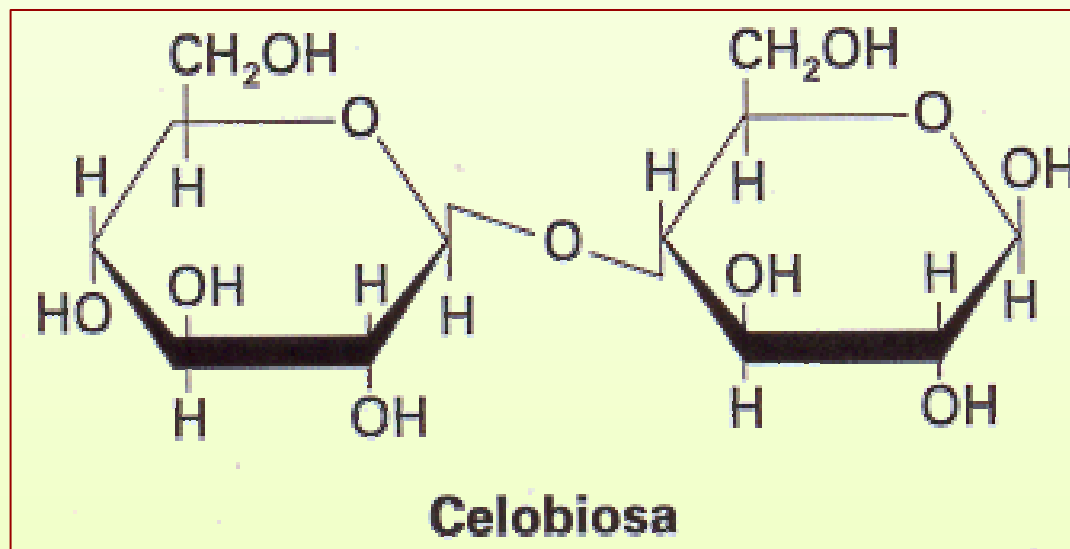

β -D-galactopiranosil- (1-4)- β -D-glucopiranososa

É un azucre reductor. Atópase no leite dos mamíferos.

Formación de lactosa

Enlace β (1 $\rightarrow$ 4)

β -D-glucopiranosil- (1-4)- β -D-glucopiranososa

Obtense pola hidrólise da celulosa.

Formación de celobiosa

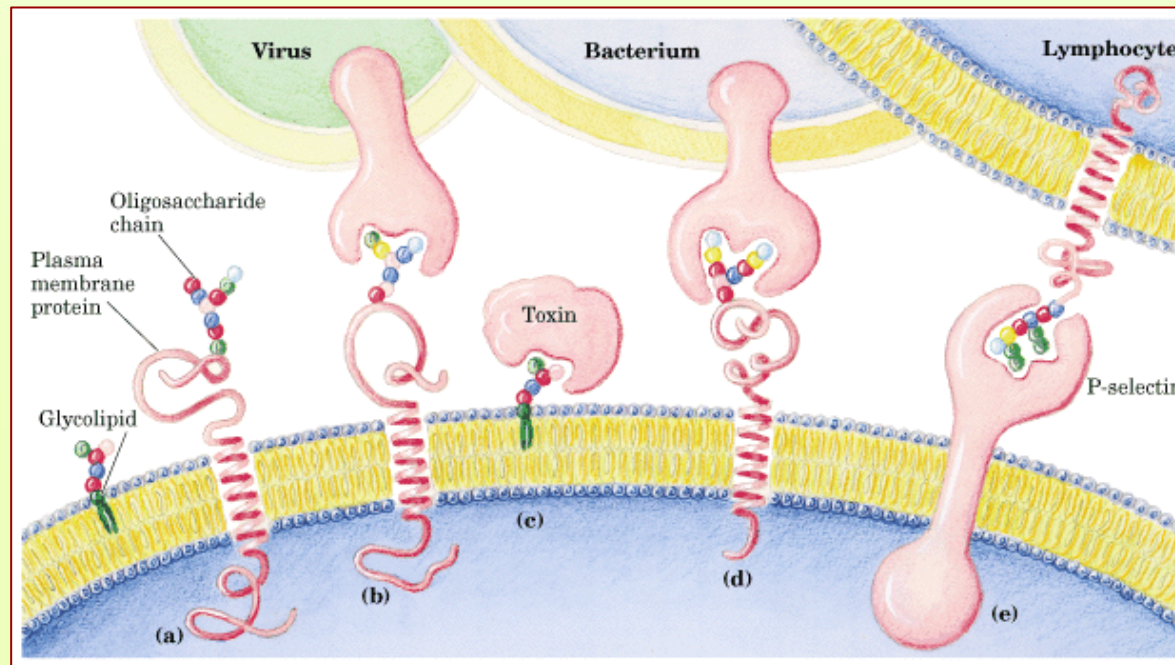
Enlace β (1 $\rightarrow$ 4)

OLIGOSACÁRIDOS

Os oligosacáridos son polímeros de ata **20 unidades** de monosacáridos. A unión dos monosacáridos ten lugar mediante **enlaces O-glicosídicos**.

Os máis abundantes son os disacáridos, oligosacáridos formados por dous monosacáridos, iguais ou distintos.

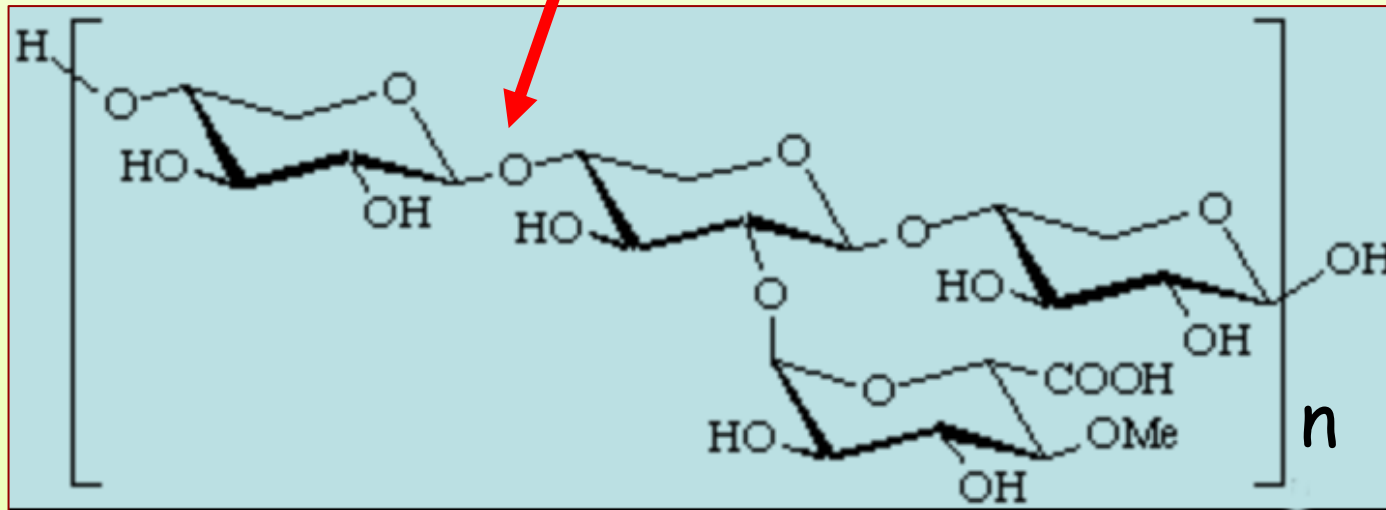
Os oligosacáridos son parte integrante dos **glicolípidos e glicoproteínas** que se atopan na superficie externa da membrana plasmática e polo tanto ten unha gran importancia nas **funcións de recoñecemento** en superficie.

POLISACÁRIDOS

Están formados pola unión de moitos monosacáridos.

Os seus enlaces son **O-glicosídicos**.

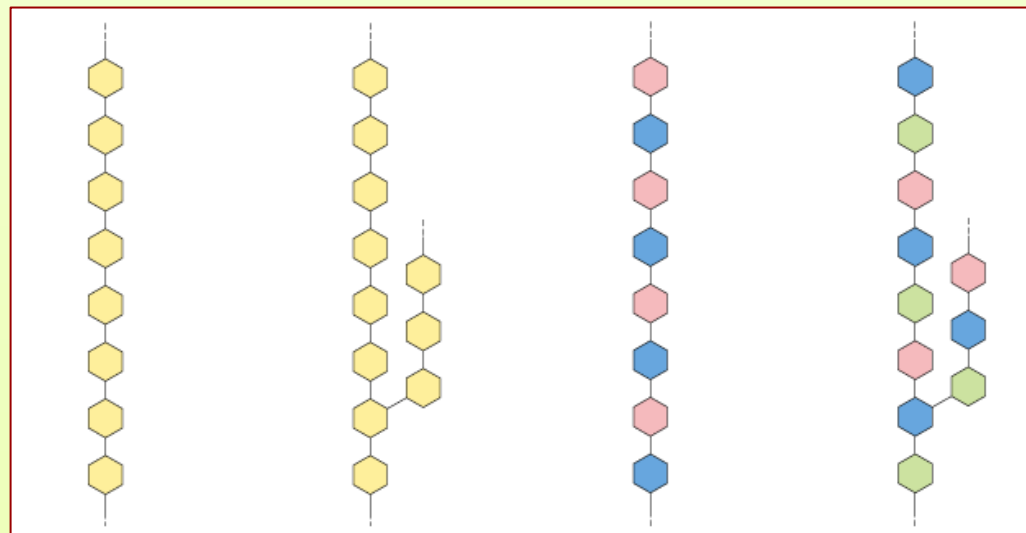

PROPIEDADES DOS POLISACÁRIDOS

- Masa molecular elevado.
- Non ten sabor doce.
- Poden ser insolubles ou formar dispersións coloidais.
- Non posen poder reductor.
- Son estruturais (enlace β -Glicosídico) ou de reserva enerxética (enlace α -Glicosídico).

CLASIFICACIÓN DOS POLISACÁRIDOS

- a) **Homopolisacáridos:** formados monosacáridos dun solo tipo.
- Unidos por enlace α : amidón e glicóxeno.
  - Unidos por enlace β : celulosa e quitina.
- b) **Heteropolisacárido:** formado máis dun tipo de monosacárido: pectina, a goma arábica e o agar-agar.

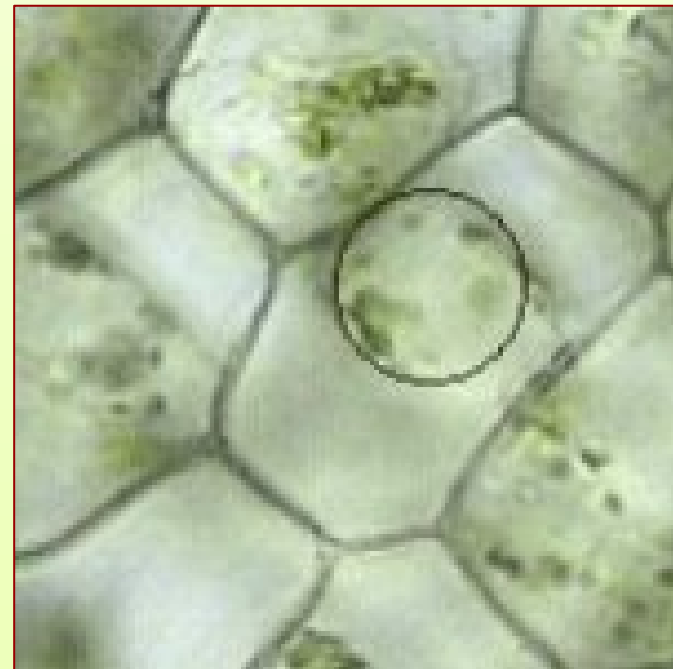
Homopolisacáridos

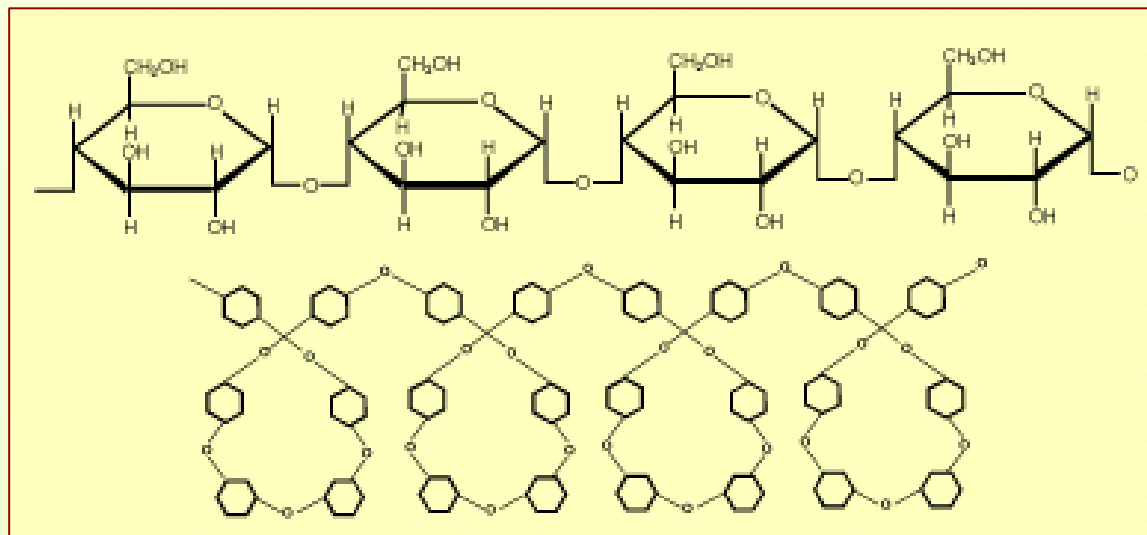
Heteropolisacáridos

Amidón

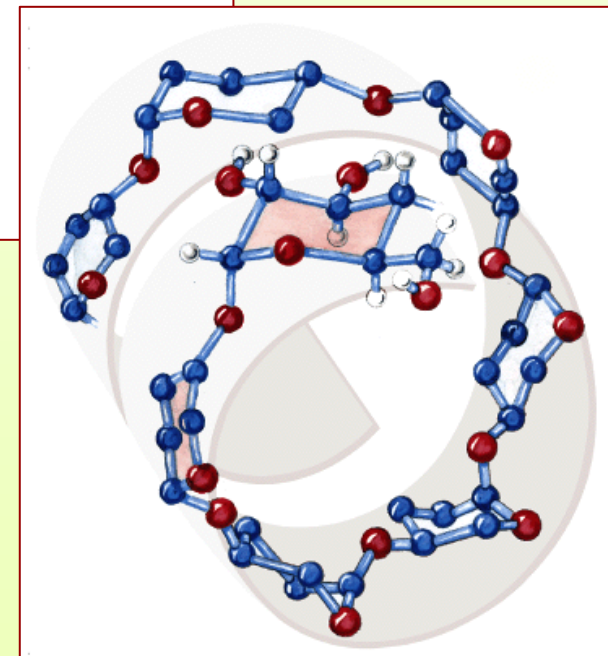
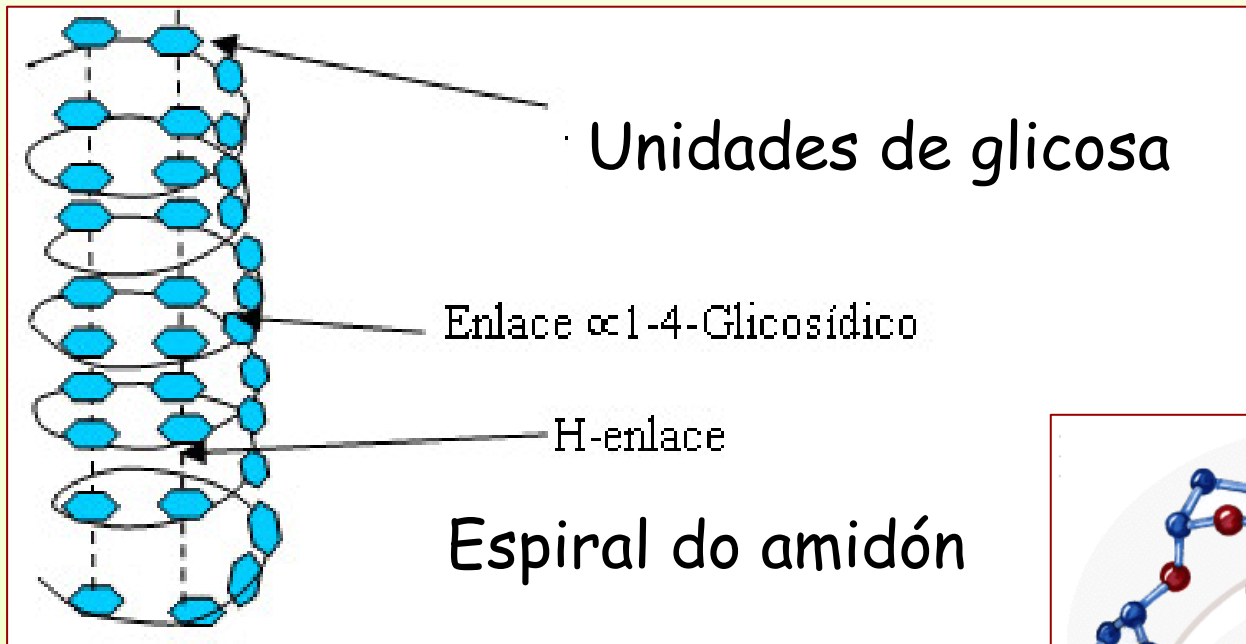
Amidón, é o polisacárido de reserva dos vexetais, e está integrado por dous tipos de polímeros:

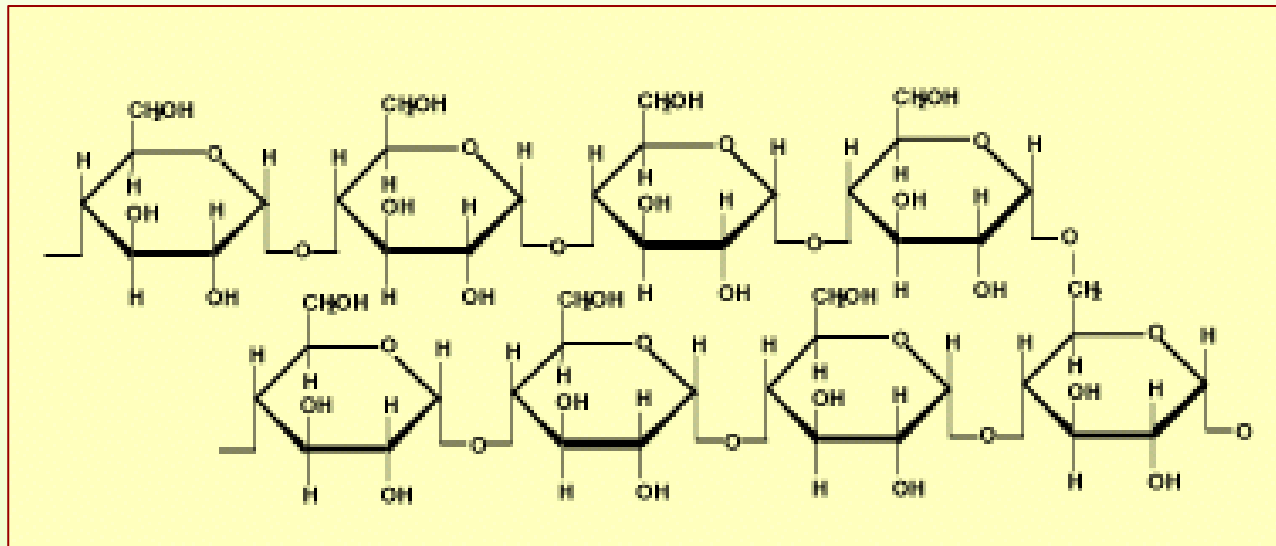
- **amilosa**
- **amilopectina**

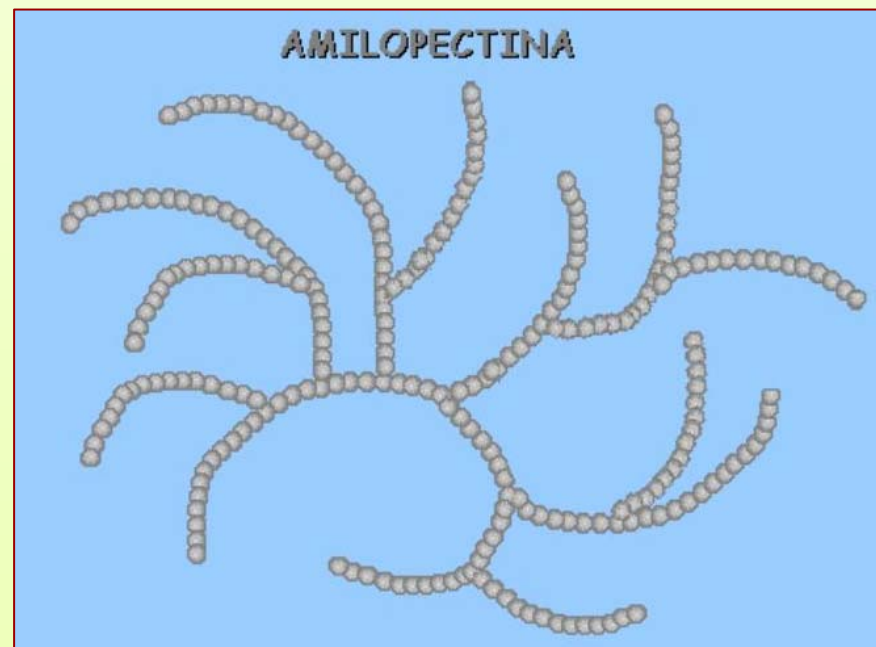
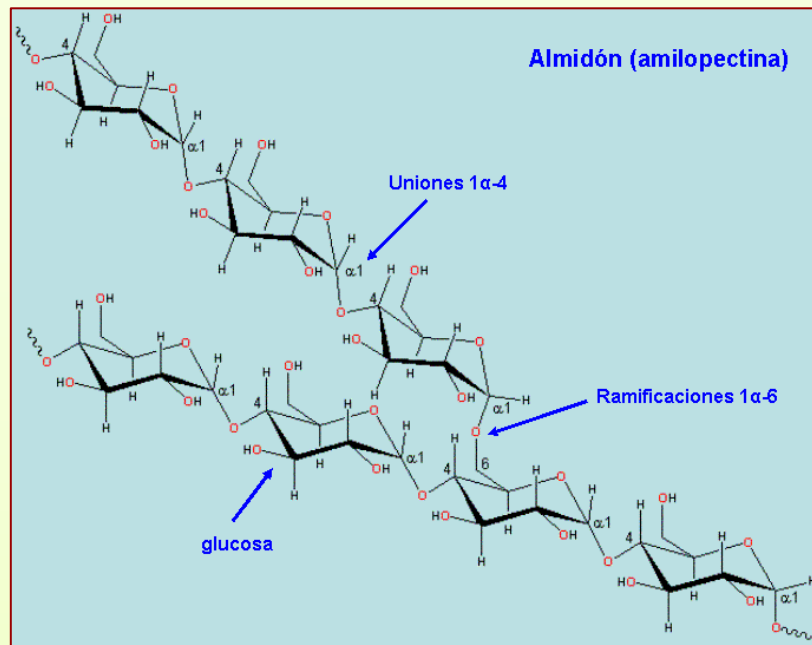

• **Amilosa**, formada por 250-300 glicosas, unidas mediante enlaces $\alpha(1-4)$. A amilosa disólvese facilmente en auga, adquirindo unha estrutura secundaria característica, de forma helicoidal, na que cada volta da hélice comprende 6 unidades de glicosa.

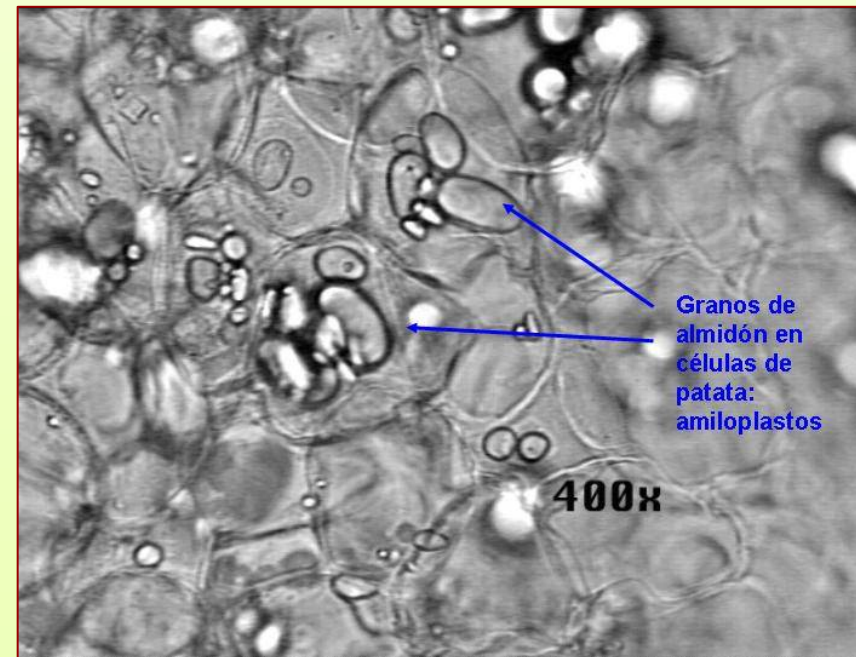
• **Amilopectina**, formada por unhas 1000 unidades de glicosas unidas mediante enlaces $\alpha(1-4)$, con ramificaci3ns en posici3n $\alpha(1-6)$. As uni3ns $\alpha(1-6)$ est3n regularmente espaciadas (cada 25-30 residuos de glicosa), e son os puntos por onde se ramifica a estrutura.

Fonte das imaxes http://web.educastur.princast.es/proyectos/biogeo_ov/

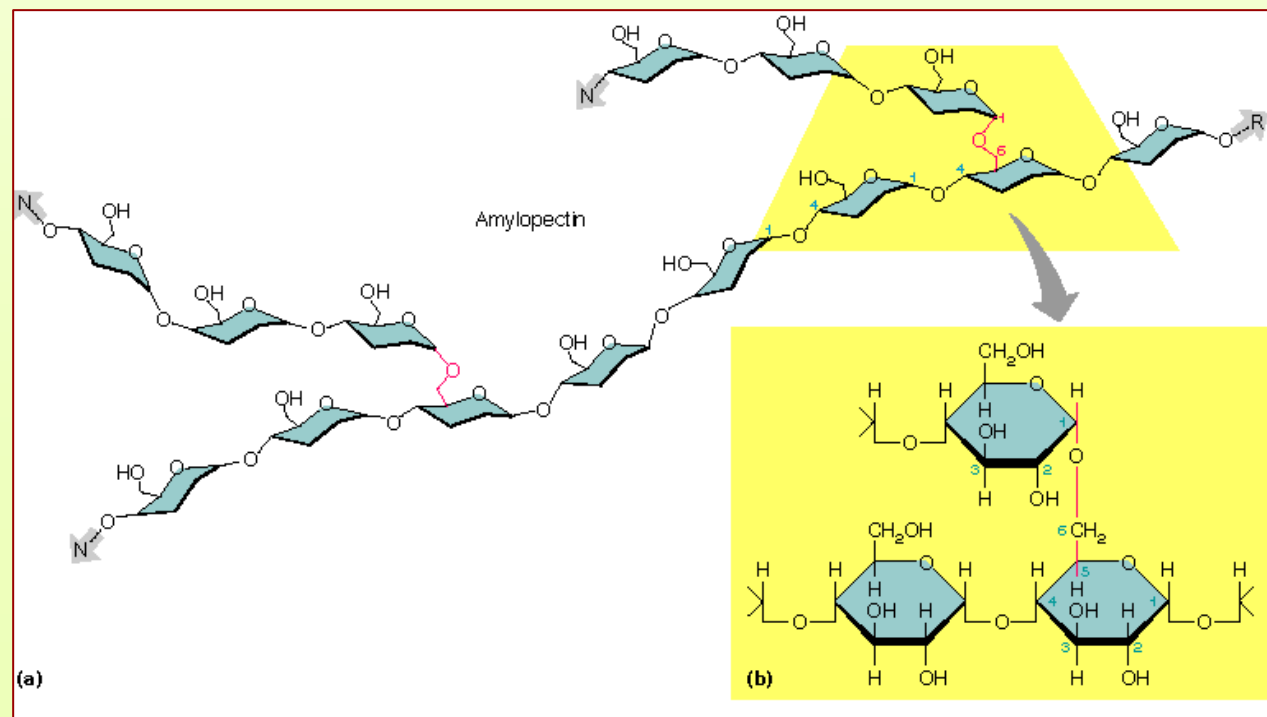
**I.E.S. Otero Pedrayo.
Ourense**

Constitúe a forma máis xeneralizada, aínda que non a única, de reserva enerxética **en vexetais**. Almacénase en forma de graos, e pode chegar ata o 70% do peso de graos (millo e trigo) ou de tubérculos (pataca). Os amidóns constitúen a principal fonte de nutrición glicídica para a humanidade.

O amidón pode ser degradado por encimas específicas. Nos mamíferos, estas encimas chámanse **amilasas**, e prodúcense sobre todo nas glándulas salivares e no páncreas.

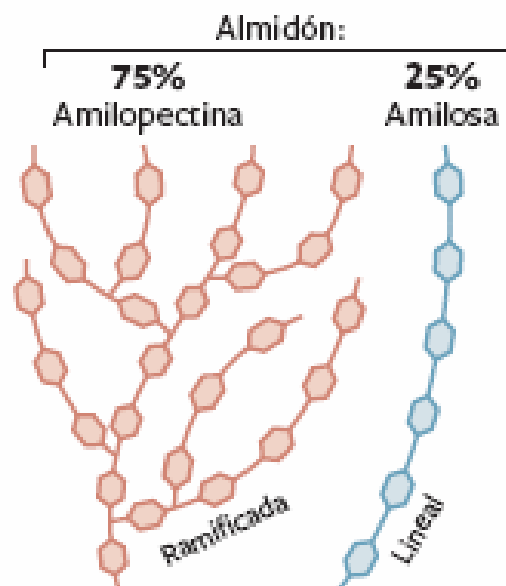
La hidrólise parcial do amidón da dextrinas e maltosa e, a hidrólise total, α -D-glucopiranosas

La patata transgénica

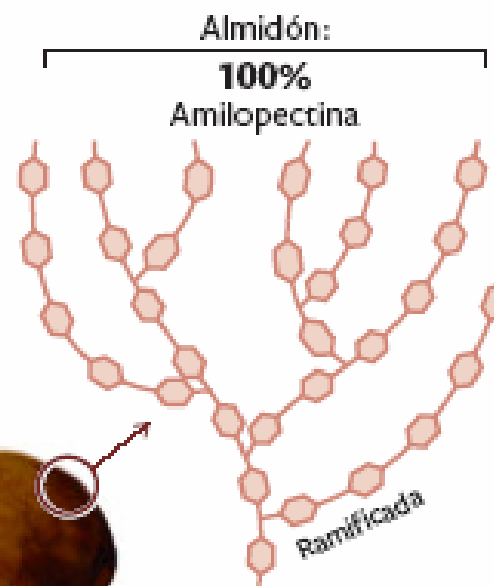
■ PATATA NORMAL

El almidón está formado por una mezcla de amilopectina y amilosa

■ PATATA TRANSGÉNICA

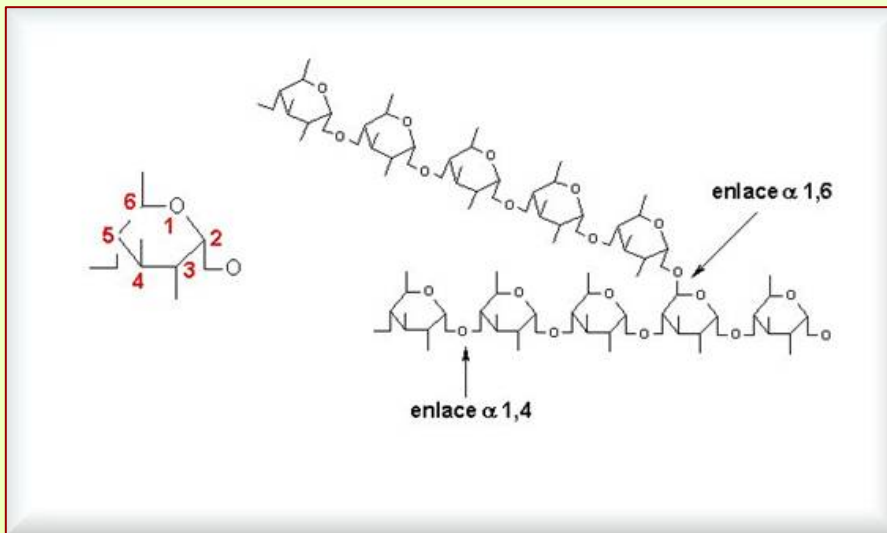
La patata transgénica tiene inutilizado el gen de la amilosa

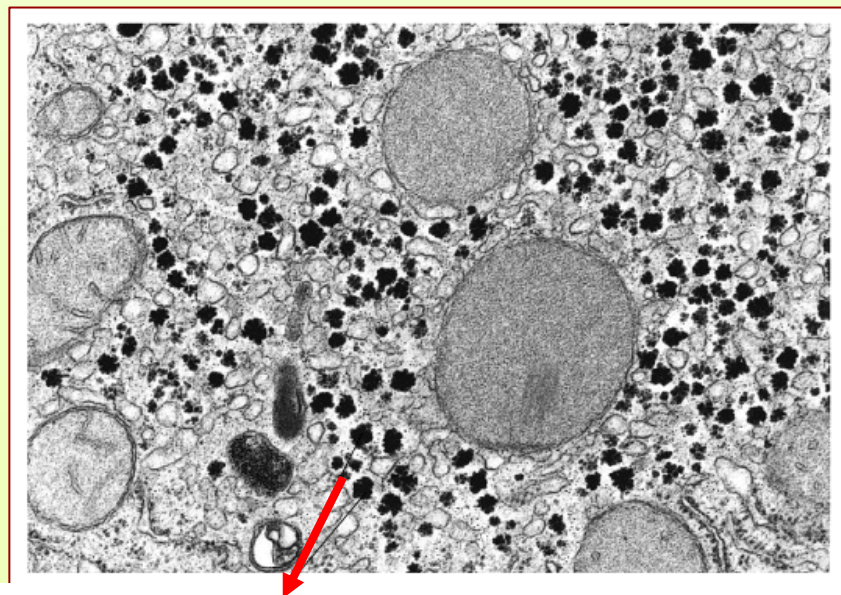
Glicóxeno

É un polisacárido de reserva en animais, que se atopa no fígado e músculos .

Presenta ramificacións cada 8-12 glicosas con unha cadea moi longa (ata 300.000 glicosas). Requírense dous encimas para a súa hidrólise (glicóxeno-fosforilasa) e (1-6) glicosidasa, dando lugar a unidades de glicosa

I.E.S. Otero Pedrayo.
Ourense

Graos de glicóxeno en células do fígado

Celulosa

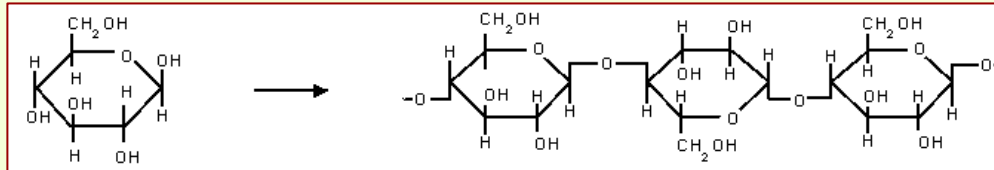
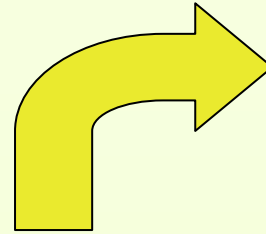
Polisacárido estrutural dos vexetais nos que constitúe a parede celular.

É o compoñente principal da madeira (o 50% é celulosa) algodón, cáñamo etc.

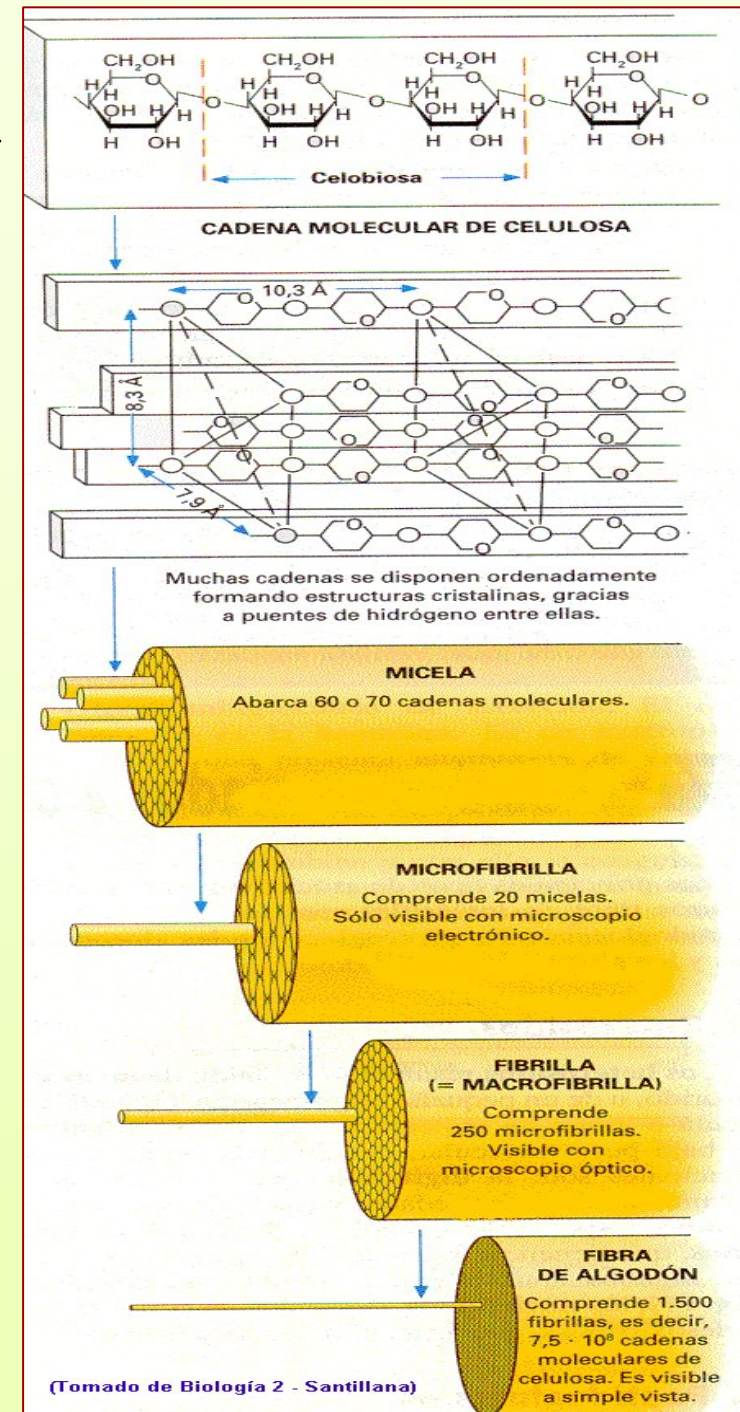
O 50 % da materia orgánica da Biosfera é celulosa.

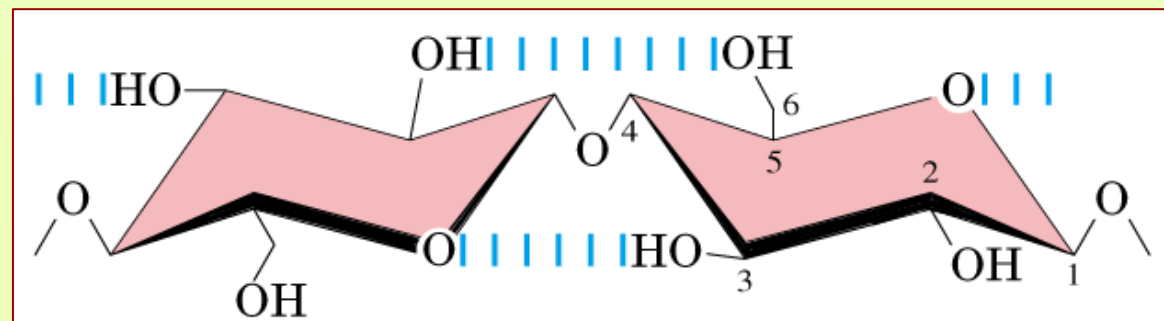
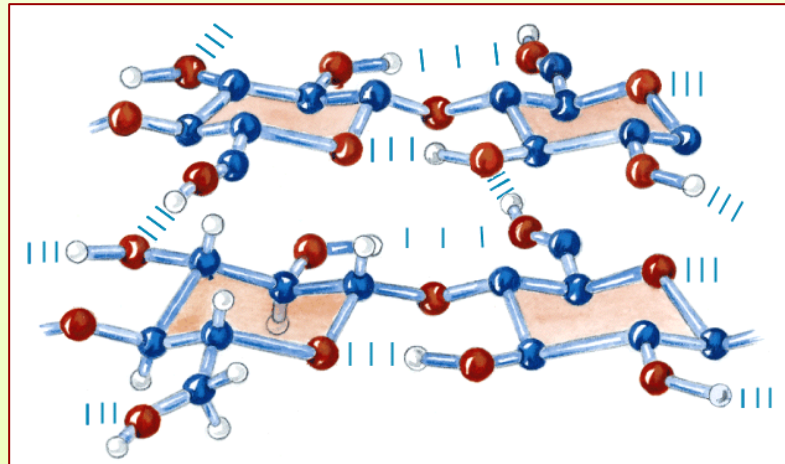
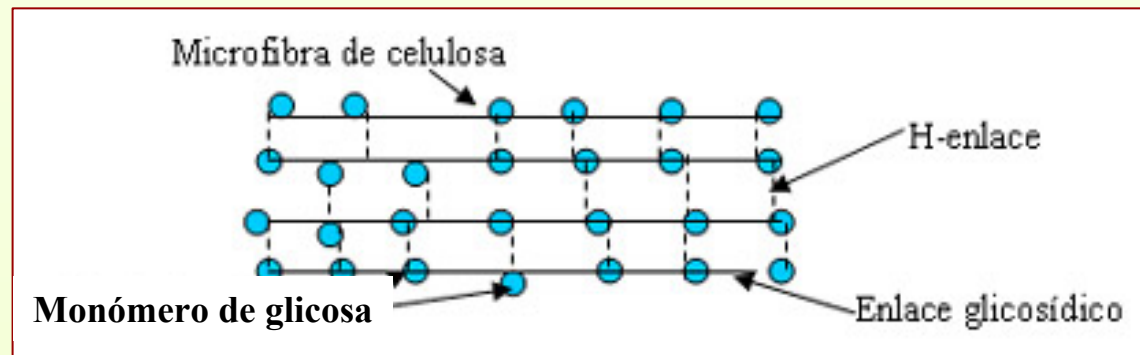

ESTRUCTURA DA CELULOSA

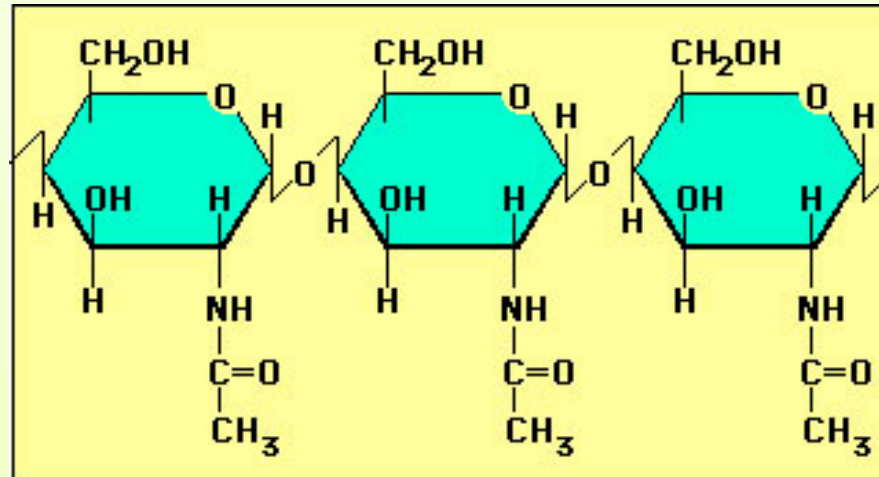
É un polímero lineal de celobiosa. As súas glicosas únense por pontes de hidróxeno dando microfibrillas, que se unen para dar fibrillas e que a súa vez producen fibras visibles.

QUITINA

Homopolisacárido estructural. Atópase na parede das células dos fungos e no exoesqueleto dos artrópodos.

I.E.S. Otero Pedrayo.
Ourense

Heteropolisacárido: formado máis dun tipo de monosacárido.

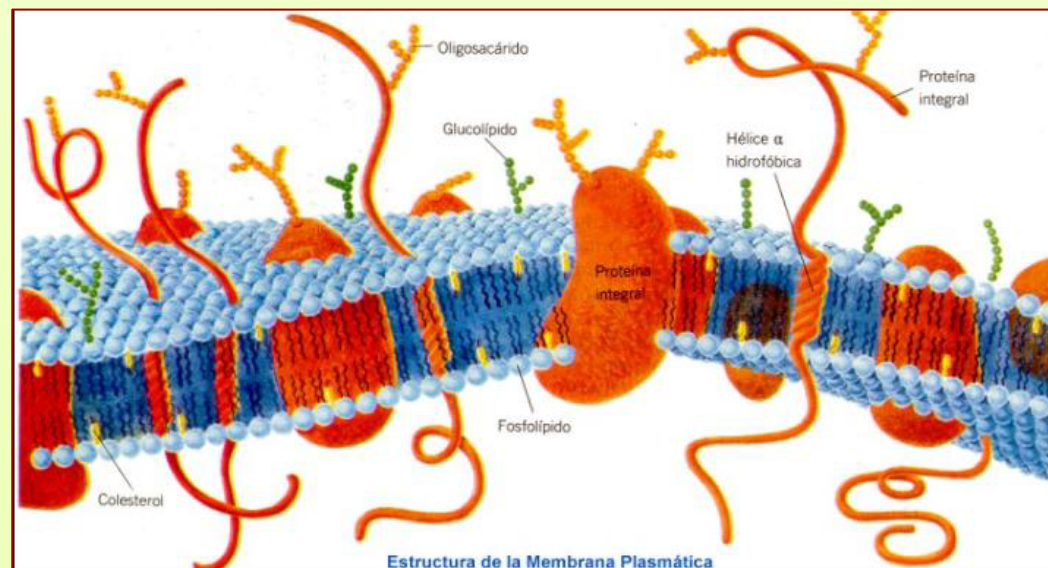
- **A pectina** forma lámina media das paredes das células vexetais
- **O agar-agar** é obtido da parede celular de varias especies de algas vermellas. É un medio de cultivo para bacterias e fungos que se utiliza porque non é degradado polos microorganismos.

HETERÓSIDOS

Glicoproteínas. Moléculas formadas por unha fracción glicídica (do 5 ó 40%) e unha fracción proteica unidas por enlaces covalentes. As principais son as mucinas de secreción como as salivares, Glicoproteínas do sangue e Glicoproteínas das membranas celulares.

Glicolípidos. Están formados por monosacáridos u oligosacáridos unidos a lípidos. Poden atoparse na membrana celular. Os máis coñecidos son os cerebrósidos e gangliósidos.

Outros Heterósidos

PECTINAS

Heterósidos integrantes da parede celular vexetal como elementos cementantes e, polo tanto, con función estrutural.

MUCOPOLISACÁRIDOS

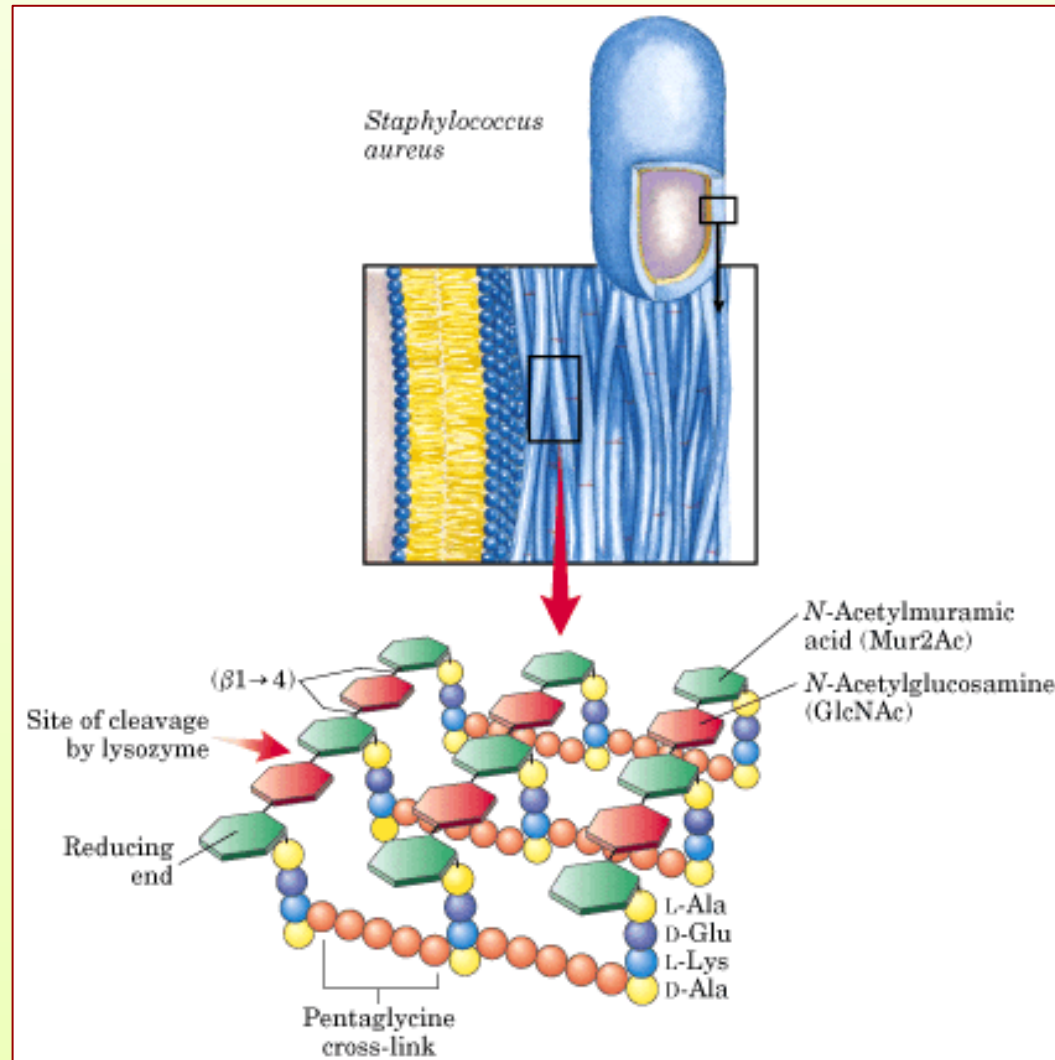
Heterósidos moi complexos que forman parte da matriz intercelular dos tecidos conectivos. Son compostos moi heteroxéneos:

- a) condroitina: da consistencia ó tecido cartilaxinoso.
- b) heparina: localízase en distintos órganos, é un anticoagulante.
- c) ác.hialurónico: atópase en diversos líquidos biolóxicos, cun papel lubricante ou, ás veces, cementante.

PEPTIDOGLICANOS: polisacáridos unidos a glúcidos que forman a parede das bacterias.

ÁCIDOS TEICOICOS

Heterósidos moi complexos que forman parte da parede bacteriana.

PEPTIDOGLICANOS

FUNCIÓN BIOLÓXICA DOS GLÚCIDOS

➤ **Enerxética:** glicosa

➤ **Reserva enerxética:** disacáridos, amidón e glicóxeno.

➤ **Estructural:** ribosa, desoxirribosa, celulosa, quitina, pectina, glicoproteínas e glicolípidos membrana, peptidoglicanos...

*Departamento Bioloxía e Xeoloxía
I.E.S. Otero Pedrayo. Ourense.*